

Васіль Гадулька

ГОЛАС

Васіль Гадулька

ГОЛАС

Зборнік

МІНСК
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО»
2004

УДК 821.161.3-1
ББК 84(4Бел)5
Г13

Укладанне *Леаніда Галубовіча*

Фота *Аляксея Ганчука*

У афармленні вокладкі выкарыстана карціна «Вечар» украінскага мастака *Міколы Пашкоўскага.*

*Кніжка выдадзена пры фінансавай падтрымцы фірмы **«БЕЛПІ»** — Беларускае піва (каардынатар **Леанід Дайнека**).*
Любі сваё!

ISBN 985-6720-08-7

Васіль ГАДУЛЬКА

(1946—1993)

Васіль САХАРЧУК

Між змрокам і святлом

У Борхеса ёсць нізка кароткіх апавяданняў пра міфічных істот. Адно з іх — «Ламядвойнікі» — прысвечана героям габрэйскай легенды. Паводле яе ламядвойнікі, якіх на зямлі заўсёды дванаццаць, з'яўляюцца абраннікамі Бога, але ніхто пра гэта не ведае, і нават яны самі не здагадваюцца пра сваю абранасць.

Жывуць ламядвойнікі вельмі сціпла і бедна, абыходзячыся тым, што ёсць, не прэтэндуючы на большае, але заўсёды гатовы падзяліцца апошнім. Пазбаўленыя зайздрасці і сквапнасці, чыстыя ў думках, памкненнях і ўчынках, яны нібыта не заўважаюць сваёй беднасці і цярпліва пераносяць усе жыццёвыя нягоды і выпрабаванні. Падсвядома падпарадкаваныя лёсу, такія людзі мужна і маўкліва нясуць свой крыж і ні ў чым не наракаюць на гаротную долю. А як толькі хтось з іх нейкім чынам даведваецца пра сваё наканаванне быць ламядвойнікам, ён раптам памірае, і яго месца сярод людзей адразу ж займае новы богавы абраннік, таму колькасць іх на зямлі нязменная.

Часам мне міжволі думаецца, што такім ламядвойнікам быў Васіль Гадулька, бо ўмовы і абставіны яго жыцця поўнасцю супадаюць з варункамі жыцця богавых абраннікаў, пра якіх расказаў Борхес.

Не сумняваючыся ў нябеснай абранасці Васіля Гадулькі як паэта пасля таго, як у 1986 годзе ён упершыню даверыў мне свае вершы (праўда, не сам, а праз бібліятэкарку), я набыў у яго асобе новага сапраўднага і надзейнага сябра і прысвяціў яму трыялет. Тады я і блізка не мог дапусціць, што яму адпушчана пражыць толькі шэсць гадоў і гэты трыялет разам з іншымі вершамі будзе ўплецены ў жалобны вянок і ляжа на яго магілу:

І слых, і музыку, і мову
далі табе нябёсы ў дар,
і ты прынёс, бы на алтар,
і слых, і музыку, і мову.
І я шапчу, нібы замову,
каб не згарэў твой дух у сквар:
і слых, і музыку, і мову
далі табе нябёсы ў дар.

У тым жа годзе неўзабаве пасля таго, як вершы Васіля Гадулькі былі надрукаваны ў жабінкаўскай раённай газеце «Сельская праўда», паэт, які зрабіў першую заяўку пра сябе, адсвяткаваў сваё саракагоддзе. Гэта было 17 мая, а ў снежні паэт стаў удзельнікам традыцыйнай рэспубліканскай літаратурнай нарады, у той год упершыню праведзенай у Доме творчасці «Іслач».

Паэзію Васіля Гадулькі высока ацаніў Рыгор Барадулін, які літаральна смакаваў яго радкі: «Такія вершы можа пісаць толькі сапраўдны вясковы інтэлігент, — сказаў ён і з прыцмокам працытаваў: *«Крывяню сабе вусны калінавай ягадай спелаю».* — Як ярка! Хораша! Зрокава!». А Іван Навуменка, з якім Васілю выпала сядзець за адным сталом у іслачскай сталоўцы, даведаўшыся, што той вучыўся ў інстытуце замежных моў, з першага дня не прамінуў выпрабаваць яго веды. Адчуўшы ў сваім суразмоўніку моцнага знаўцу некалькіх замежных моў, бо і сам ведаў іх, Іван Навуменка звяртаўся да яго то па-нямецку, то па-англійску, то па-французску, і Васіль Гадулька з прыхаванай усмешкай і непрытоенай

унутранай напружанасцю з кожным днём усё вышэй падрастаў у вачах мэтра: паэт бездакорна, дасціпна, з годнасцю, але трохі сарамліва-няўпэўнена падтрымліваў гаворку на той мове, на якой яна пачыналася, і аднаго разу жартам выказаў занепакоенасць, што ў такіх умовах можа развучыцца размаўляць па-беларуску. Урэшце Іван Навуменка перакапаўся: яшчэ невядомы таленавіты творца з вёскі Федзькавічы, што на Жабінкаўшчыне, часу ў інстытуце дарма не губляў, бо грунтоўна авалодаў нямецкай мовай і нават яе двума дыялектамі і свабодна мог гаварыць на іх, а пры вывучэнні англійскай, французскай і італьянскай моў карыстаўся не толькі расейскімі, але і нямецкімі падручнікамі. Прычым большую перавагу аддаваў апошнім. Аднойчы нават спрабаваў перакладаць Гейнэ. Прызнаны пісьменнік зразумеў, што сціплы і сарамлівы хлапец з правінцыі мае за душой незвычайны скарб, і прапанаваў яму паступаць на дзённае аддзяленне філалагічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта, паабяцаўшы яму самую гарачую асабістую падтрымку. Той напачатку спаслаўся на свой узрост, але, калі Іван Навуменка згадаў жанчыну, якая скончыла філфак за год да выхаду на пенсію, даў згоду і акрылены новай перспектывай, вярнуўшыся дамоў, да канца зімы засеў за школьныя падручнікі.

Ён жыў разам з маці і быў вольны ў сваім выбары. Сталіца магла адкрыць яму шырокі шлях для рэалізацыі вельмі багатага патэнцыялу, які ў сілу абставін, надзвычай сціплага характару і беднасці, у правінцыі паэт не змог праявіць і на пяць працэнтаў.

Здаецца, Васіль Быкаў казаў, што ва ўмовах правінцыі ў творцы ёсць тры шляхі: вырвацца з яе атмасферы і рэалізавацца ў сталіцы альбо змірыцца з роляй серадняка і публікацыямі ў рэспубліканскім друку час ад часу напамінаць пра сябе, ці проста паддацца цячэнню і спіцца, што ў літаратурным жыцці нярэдка здараецца.

Васіль Гадулька не абраў ніводнага з гэтых шляхоў. Пачаўшы ўсур'ёз пісаць у сталыя гады, ён жыў паэзіяй як паветрам, не выстаўляючы сваіх вершаў напаказ, таму абраў свой адметны шлях.

Мінуў 1986 год, а 1987-ы пачаўся з умяшання ў жыццё паэта ідэалагічных выпрамляльнікаў мазгавых звілін, якія выклікалі яго на суразмову ў Брэст з той нагоды, што ў ліку 27 удзельнікаў літаратурнай нарады ў «Іслачы», якія паставілі свае подпісы пад лістом у абарону беларускай мовы, накіраваным М. С. Гарбачову, стаяў і подпіс Васіля Гадулькі. Гэты год тым не менш абяцаў многае і мог стаць пераломным у яго жыцці: вершы паэта з'явіліся ў рэспубліканскім друку, да таго ж адразу ў перакладзе на рускую мову ў часопісе «Нёман». Аднак пералому не было наканавана адбыцца: іранічна спаслаўшыся на тое, што і інстытуцкіх ведаў яму няма дзе прымяніць, апроч курсавых і дыпломных работ, якія ён ахвотна і на высокім узроўні пісаў за студэнтаў-завочнікаў ледзь не з усёй Берасцейшчыны альбо перакладаў за іх замежныя тэксты, і што паэтаў у Менску стае і без яго, Васіль Гадулька з наступленнем вясны і неадкладных сялянскіх клопатаў перадумаў паступаць на філфак. Але галоўнай прычынай перамены яго намераў было слабае здароўе маці. Праз тры гады, разбітая паралюшам, на паўгода літаральна прыкаваўшы сына да свайго ложка, бо мела патрэбу ў штодзённым і штоночным доглядзе, яна памрэ, і Васіль Гадулька пахавае яе на вясковых могілках побач з бацькам, прадбачліва пакінуўшы паміж іхнімі магіламі месца для сябе.

Нічога не патрабуючы ад жыцця, замкнуўшыся ў сабе, Васіль Гадулька, здавалася, зноў, як пасля некалькіх асабістых узрушэнняў, перажытых у канцы 60-х гадоў, аддаў сябе цячэнню. Тады, амаль 20 гадоў назад, ён быў яшчэ зусім малады, і то не вельмі спрабаваў супрацiўляцца жорсткім націскам лёсу, якія ішлі адзін за адным і бязлітасна выбівалі глебу з-пад ног.

З падлеткавага ўзросту марачы пра інстытут замежных моў, бо яшчэ ў Рагазнянскай сямігодцы, якую скончыў на «выдатна», праявіў вялікую цягу да мовазнаўства, на апошнім курсе ён вымушаны перарваць вучобу. Нагодай для гэтага стаў небяскрыўдны для таго часу інцыдэнт: праходзячы практыку, Васіль заседзеўся ў рэстаране з грамадзянінам тадышняй Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, які запрасіў маладога перакладчыка на вячэру ў знак павагі за дасканалае веданне ім яго роднай мовы. Праз некаторы час Васіль Гадулька аднавіўся ў сваіх правах на педпатоку інстытута, але неўзабаве зноў перарваў вучобу — цяпер ужо з уласнай волі. Атрымаўшы даведку аб незакончанай вышэйшай адукацыі, Васіль Гадулька адслужыў у войску і, вярнуўшыся ў родныя Федзькавічы, уладкаваўся настаўнікам нямецкай мовы ў Азяцкую сярэднюю школу, аднак доўга ў ёй не затрымаўся, глыбока расчараваўшыся ў школьнай працы і сваіх настаўніцкіх здольнасцях і мажлівасцях, тым болей, як гаварыў сам, не выдаўся ростам і амаль не адрозніваўся ад большасці сваіх вучняў. Але не толькі гэта вызначыла яго жыццёвы выбар. Думаецца, што тут галоўную ролю сыграў унутраны надлом, які пачаўся з развітання з інстытутам і набыў новую глыбіню, калі на ягоных вачах пад коламі трактара загінуў брат Пятро, смерць якога ён вельмі доўга і балюча перажываў. Амаль адначасовае з гэтай трагічнай падзеяй адчужэнне ад яго каханай зрабіла жыццё Васіля Гадулькі яшчэ невыносней. Ён поўнасцю замкнуўся ў сабе. Яго надломаную, лёгка ранімую і далікатную душу ратавалі вершы, але да 1986 года ён нікому іх не паказваў і нават не спрабаваў надрукаваць. Такім быў яго шлях. Таму невыпадкова з'явіўся верш «Да крытыкаў», у якім паэт пісаў:

Дзівосных песень адгалоскі
да нашых дзён дайшлі здалёк.
А кветкі згортваюць пялёсткі,
калі іх атуляе змрок.

Не дагаджайце. Патрабуйце,
каб песня песняю была...
А лепей — самі паспрабуйце
вырошчваць кветкі без святла.

Захаваўся ліст у рэдакцыю, знойдзены ў архіве паэта. *«Дасылаю тры вершы,* — паведамляе ён, — *у тым ліку вольны пераклад з ранняй лірыкі Ш. Пецёфі. На дакладнасць не разлічваю, бо ён зроблены з нямецкага перакладу Мартына Рэманэ (венгерскай мовы я не ведаю). Мэта майго звароту да вас: даведацца, ці варта мне надалей практыкавацца ў напісанні вершаў, хоць маю іх вялікае мноства і нават больш удалых, на мой погляд, на розныя тэмы, аднак амаль усе на рускай мове».*

У архіве паэта знайшоўся яшчэ адзін пераклад — з рускай мовы: «Непрыгожая дзяўчынка» Мікалая Забалоцкага. Узнаўленне вершаў Ш. Пецёфі і М. Забалоцкага па-беларуску сведчыць пра несумненныя здольнасці Васіля Гадулькі як перакладчыка. На жаль, яны не былі рэалізаваны і на сотую долю. Паэт спрабаваў пісаць вершы і на замежных мовах: адзін ён пакінуў пасля сябе на нямецкай, другі — на англійскай. Па прынцыпе тандэма мы з ім збіраліся перакладаць Эдгара По, але гэтая задума засталася нязддзейсненай...

1986 год вярнуў Васілю крылы, але ненадоўга. Адмовіўшыся ад прапановы Івана Навуменкі, заклапочаны хваробай маці, Васіль Гадулька зноў трапіў у паласу расчараванняў, якая скончылася поўным знішчэннем усяго напісанага ў агні.

Урэшце паэт адумаўся і па памяці аднавіў усе спаленыя вершы, але з-за сціпласці і поўнай адсутнасці самалюбства, а гэтая якасць для творцы многае значыць, па-ранейшаму падкрэсліваў, што ён іх цэніць невысока і не збіраецца друкаваць. Але, хоць сам Васіль Гадулька прынцыпова, верны сваёй пазіцыі, нікуды вершаў не адсылаў, яны друкаваліся. Іх з яго маўклівай згоды пасылаў я альбо Алесь Каско.

Паказаць ці прачытаць новы твор Васіль Гадулька мог толькі тады, калі ўсё да драбніц вывяраў у ім, аднак часта і пасля апублікавання правіў асобныя радкі.

У 1992 годзе пасля маіх неаднаразовых прапаноў і просьбаў Васіль Гадулька нарэшце падрыхтаваў рукапіс, які склалі найбольш дасканалыя, на яго погляд, вершы і байкі. Каля ста вершаў на беларускай і рускай мовах, вянок санетаў, чатыры паэмы паэт пакінуў у архіве, палічыўшы іх нявартымі ўвагі чытача, таму што быў незвычайна патрабавальны да сябе.

У тым жа годзе, дакладней напрыканцы яго, да Васіля Гадулькі звярнуліся мясцовыя бібліятэкары з просьбай напісаць для іх сваю аўтабіяграфію. Васіль напісаў яе, але не ад першай, а — зноў жа па глыбокай сціпласці, якая, трэба думаць, сыграла адмоўную ролю ў жыцці гэтага таленавіцейшага паэта — трэцяй асобы, закончыўшы свой жыццяпіс, як ён пасля з усмешкай расказваў, не ведаючы, чым яго завяршыць, жартаўліва-іранічна, што сталася прарочым.

«Гадулька Васіль Уладзіміравіч нарадзіўся ў 1946 годзе ў вёсцы Федзькавічы Жабінкаўскага раёна ў беднай сялянскай сям'і, — пісаў паэт, выконваючы просьбу бібліятэкараў. *Пасля заканчэння сярэдняй школы паступіў у Дзяржаўны педагагічны інстытут замежных моў, але на апошнім курсе, расчараваны ў прафесіі настаўніка, кінуў яго і працаваў доўгі час на будоўлі, потым — паляводам у мясцовым саўгасе. Вершы на расейскай мове пачаў пісаць яшчэ ў школе. Друкавацца не спрабаваў, лічачы сваё захапленне паэзіяй, як пазней замежнымі мовамі — нямецкай, англійскай, італьянскай, французскай і польскай — толькі асабістым сваім хобі. Прыкладна з 1985 года пачаў пісаць па-беларуску. Вершы друкаваліся ў раённай газеце «Сельская праўда», абласной — «Заря», у зборніках «Дзень паэзіі» і ў штотыднёвіку «ЛіМ». Рыхтаваў зборнік вершаў і баек, але надрукаваць яго не паспеў: зімой 1992 года, у страшэннай галечы і без сродкаў для існа-*

вання, незразуметы, расчараваны і пакінуты ўсімі трагічна памёр і пахаваны на могілках в. Федзькавічы Жабінкаўскага раёна».

Пасля свайго *іранічнага* ***прароцтва*** Васіль Гадулька даволі шмат пісаў, хаця зіма 1992 года прынесла-такі яму непрыемнасць: ён трапіў у бальніцу з моцным абмаражэннем рук, якое прывяло да частковай страты працаздольнасці.

Якая іронія лёсу і збег абставін для таленту, вымушанага здабываць сродкі для існавання ў ролі рознарабочага!

«За тую драбязу, якую плацяць, — пісаў Васіль Гадулька ў неадасланым лісце ў Гародню ў 1987 годзе, — *пражыць становіцца зусім немагчыма. Трэба нешта мяняць у асабістым жыцці, а ў мяне такі характар, што без штуршка збоку я на гэта ніколі не наважуся».*

Паляводства і да таго аплачвалася мізэрна, цяпер жа, калі колькасць выхада-дзён на працу з-за абмарожаных рук скарацілася да мінімуму, яно ледзь давала магчымасць паэту зводзіць канцы з канцамі. У выніку рэзка пагоршылася яго здароўе, хаця на гэта ён не часта скардзіўся. Заўсёды разлічваючы толькі на сябе, па дапамогу ён ні да кога не звяртаўся і мужна, без скаргаў на лёс, хаця часам сумна казаў, што яго жыццё — адзін суцэльны няшанц, як мог, колькі ставала сілы, пераносіў усе нягоды, у тым ліку і яшчэ адно няўдалае каханне, якое было самым пакутным.

Свой няшанц, безумоўна, паэт звязваў з характарам. Аднак яго жыццёвая неўладкаванасць не магла стаць вынікам толькі яго непрацiўленчага складу душы. Яго няшанц у большай меры бачыцца фокуснай праекцыяй жыццёвых пертурбацый цэлага пакалення, асабліва яго вясковай часткі, дзяцінства якога скончылася разам з хрушчоўскай «адлігай», а юнацтва выпала на пару брэжнеўскіх «замаразкаў».

«И бросил в воду пистолет, и понял он, что беззащитен, каким и должен быть поэт», — пісаў Ігар Шклярэўскі. Гэтыя словы стасуюцца і з характарам Васіля Гадулькі, і з яго жыццёвай і творчай пазіцыяй. Такім безабаронным

людзям, як ён, было наканавана стаць «казламі адпушчэння» грамадства, якія сфакусіравалі ў сабе вышыню памкненняў, выдаткі і няўдачы цэлага пакалення, цаной уласнай неўладкаванасці замольваючы яго грахі і пакутуючы за яго паражэнні, падманутыя надзеі і апаганеныя ідэалы.

Напярэдадні 1993 года Васіль Гадулька звяртаўся да сваёй каханай у неадасланай навагодняй паштоўцы — нібы развітваючыся: *«...зычу, каб у наступным годзе шчаслівым чынам не ажыццявілася ніводнае з тых тваіх жаданняў, ажыццяўленне якіх пайшло б табе на шкоду, але каб абавязкова ажыццявіліся тыя, якія прынеслі б табе карысць, пачуццё задаволенасці і шчасця. Зычу табе, каб маё нераздзеленае і непатрабавальнае, але заўсёды шчырае і вернае каханне да цябе, магло паслужыць табе апірышчам у цяжкую хвіліну. Няхай беражэ цябе Бог».*

Свет адмовіў паэту ў каханні.
Проста так, без усякіх падстаў.
Той пакрыўдзіўся, засумаваў,
захварэў і памёр на світанні.

Але вершы, якія ён склаў,
мар ягоных чароўныя здані,
летуценні свае, спадзяванні
у магілу з сабой не забраў.

Нехта іх у сталіцу паслаў.
Неўзабаве ў прыгожым выданні
яго шчырага сэрца прызнанні
цэлы свет з заміраннем чытаў.
Свет адмовіў паэту ў каханні,
а самога ўсё роўна прызнаў.

Так пісаў Васіль Гадулька ў адным з санетаў, які нікому не паказваў, у канцы 80-х гадоў. Паэты аказваюцца добрымі прарокамі калі не для іншых, то для сябе. Самае дзіўнае, што гэтыя радкі аказаліся для Васіля Гадулькі прарочымі да драбніц. Праз паўгода пасля напісання аўтабіяграфіі, якая цяпер ужо не ўспрымаецца як

жарт, бо ніхто са смерцю не жартуе, на світанні 15 чэрвеня 1993 года паэт раптоўна памёр.

Відаць, ён прадчуваў гэта, бо за тры дні да смерці прынёс мне тры вершы, прысвечаныя каханай. Ёй, чыё імя паэт хаваў за ініцыяламі А.У.П., ён прысвяціў некалькі дзесяткаў вершаў, у тым ліку адзін англамоўны, які хачу прывесці ў сваім перакладзе на беларускую мову:

> Толькі адно пытанне даймае мяне днём і ноччу: як паяднаць змрок і святло? Як паяднаць святло тваіх усмешлівых вачэй, якое праменіцца з іх і ніколі не падманвае, са змрокам, што груваcціцца вакол мяне і над маёй самотай, маім сэрцам, маім лёсам і маім адзіным каханнем?

Апошні верш, прысвечаны А.У.П., Васіль Гадулька назваў «Развітанне». Гэты верш па волі лёсу стаў развітальным і для каханай, і для ўсіх нас. Але з намі назаўсёды засталася яго паэзія, пазначаная шчырым пачуццём і самай высокай пробай. З намі засталіся яго натхнёныя радкі, якія нязменна будуць прыводзіць чытача на маўклівую сустрэчу з Паэтам.

ПРЫЧАСЦЕ

Васілю Гадульку

Бягуць машыны па шашы.
Сабака вые каля плота.
А ён сядзіць.
На дне душы
гарчыць цыкутаю самота.

Адзін,
пакінуты няўзнак
сябрамі, роднымі, каханай,
сядзіць, нібы пустэльнік-рак,
самім сабой абрабаваны.

Надзейна спалены масты.
Апошні ў памяці дыміцца.
А ён сядзіць, нібы застыў
і прыкіпеў да палавіцы.

У позірку мільгнуў наіў,
але з прасветленай душою
устаў і да краёў наліў
у келіх жоўтага напою.

Устаў і нерухома стаў
і з ціхай думкаю пра шчасце
ён пачастунак свой прыняў,
нібы царкоўнае прычасце.

Ён выпіў келіх свой нагбом.
Ужо на золак стала брацца.
І, як дзіця, забыўся сном.
Заснуў,
каб больш не прачынацца.

РАЗВІТАННЕ

(паэма-дыялог)

Доля горкай віны
ёсць у тым і твая, —
што за грэх твой зямны
пакараны быў я.

Васіль Гадулька

Умолк простивший мне грехи.

Ганна Ахматава

1

У вясковым двары паміж клёнам і чаромхай, ахутанымі летнімі вечаровымі прыцемкамі, стаіць задуменны паэт. Да яго падыходзіць гожая маладая жанчына, якую ён бязмежна кахае, але ведае, што тыдзень назад яна зноў яму здрадзіла.

— Я ведала,
што гэты дзень надыдзе...
— І я таксама ведаў,
але мне
было лягчэй даверыцца мане,
чым прывыкаць да праўды цэлы тыдзень...
— І ты прывык?
— Ты ведаеш адказ,
таму маўчы, бо давядзеш да згубы...
— О, Божа мой!
Не трэба так, мой любы!
Кахай мяне, нібыта ў першы раз.
— Тваё «кахай», бы лісце з дрэў асенніх,
злятае з вуснаў здрадлівых тваіх.
— Мой любы! Не кажы мне слоў такіх.
Хіба не з іх ты піў салодкія імгненні?
— Усё ў былым, якое не належыць
нікому з нас, і раз мой лёс такі,
цябе мне вінаваціць не з рукі —
сабе сама ты вызначаеш межы.
— Не трэба так, мой любы, мой каханы!
Жанчына без мужчыны — пустацвет.
Я не хачу, каб вольным стаў мой свет,
бо ён табой навек абмежаваны.

— О, любая, цытуй мяне другому,
цябе я ўжо, здаецца, не люблю.
Таму і вершы ўсе свае спалю —
яны больш не патрэбныя нікому.
Я імі жыў, пакуль я жыў табою,
і быў шчаслівы нават у журбе.
Я імі абавязаны табе,
як поле сонцу абавязана вясною,
але цяпер, калі ты хочаш волі,
калі ты прагнеш новай вышыні,
я з імі памяць пра цябе ў агні
спалю,
каб больш не ўспамінаць ніколі.

2

У цёпла напалсную хату заходзіць каханая паэта, які сядзіць ля грубкі і кідае ў агонь апошнія аркушы, спісаныя акуратным вучнёўскім почыркам. На падлозе раскідана пажоўклае кляновае лісце.

— О, Божа мой!
— Я, можа, недарэчы?..
— Наадварот.
Заходзь, калі прыйшла.
Я памяць пра цябе спаліў датла,
але ўсё роўна марыў пра сустрэчу.
— Каханы мой, я ведала пра гэта,
хоць ты праходзіў міма, як нямы.
— Я жыў, нібы за кратамі турмы,
у шклянцы ісціну шукаючы ўсё лета.
На хмельным дне адны расчараванні
знаходзіў я, і стала ясна мне:
яе няма ні ў вершах, ні ў віне.
— Але ж ты мог знайсці яе ў каханні.
— Лічы, знайшоў.
Душа перагарэла.
Застаўся толькі мёртвы прысак там.
Яна цяпер,
бы зруйнаваны храм,
які ты ўратаваць не захацела.

Не ведаю,
як жыць з такой душою,
а на парозе лютая зіма...
Ні радасці, ні смутку ў ёй няма.
Зрабілася яна халоднай і пустою.
— Мой любы, я цябе не разумею.
Ты пра сябе мне кажаш так знарок.
— Маю душу запоўніў чорны змрок
І заглушыў апошнюю надзею.
Яна натхнялася адной табою,
але парвалася ў ёй спеўная струна...
— Я прызнаю... Ляжыць на мне віна...
— О, не, ты вольная.
І Бог табе суддзёю.
— Лепш ты судзі.
— Правоў такіх не маю.
— Мой любы, для мяне ты Бог святы.
— Дарэмна Бога ўспамінаеш ты.
— Не, ты мой Бог, бо я цябе кахаю.
— А я ўжо не кахаю.
Спапялела
каханне разам з вершамі ў агні
ў перадзімовай мёртвай цішыні,
і аддзялілася душа ад цела.
Я знаю, як шукаць мне суцяшэння,
але ні ў чым цябе я не віню...
— Сябе самога ты аддаў агню...

Паэт падымае з падлогі недагарэлы аркуш паперы і чытае:

— «...а я табе кажу: "Да пабачэння".
Ідзі. Шукай уцех. За слодыч іх плаці
пакутамі, пакуль не надакучыць.
Сустрэнемся мы ў іншым тым жыцці,
дзе нас з табой ніштото ўжо не разлучыць»*.

3

Паэт ляжыць на бальнічным ложку з перавязанымі бінтам рукамі. На краёчку ложка сядзіць яго

---

* Тут і ў трэцяй частцы цытуюцца радкі з архіва заўчасна памерлага паэта Васіля Гадулькі.

засмучаная каханая. За акном вые халодны зімовы вецер.

— Цябе непадалёк ад маёй хаты
на ростанях апоўначы знайшлі
здубелага на выстылай зямлі.
Каб не суседзі,
небам быў бы ўзяты...
— Што хочаш, мне кажы, але без шкадавання.
Я чулых слоў тваіх не заслужыў,
бо глупства гэтае на зло табе зрабіў,
каб не было ніколі ў нас спаткання.
— Паэзію — агню, сябе — марозу?!
— Хіба ты здагадацца не магла:
З памкненнямі да вечнага святла
я перайшоў з паэзіі на прозу,
якую мне працей не на паперы
пісаць,
а ў варыянце чарнавым:
расплачвацца за ўсё жыццём сваім,
калі вакол няма ні вернасці, ні веры.
— Але казалі мне, што перад гэтым
ты скарб свой спалены за некалькі начэй
па памяці ўзнавіў...

(*з іранічнай усмешкай*)

— Бо цепліцца яшчэ
надзея пасмяротна стаць паэтам.
Мой скарб жывым патрэбны,
а не спрату.
Збяднеў бы свет,
калі б у небыццё
забраў бы я сваё святое пачуццё,
і Бог мяне судзіў бы за растрату.
Я без таго растраціў надта многа.
І сотай долі не зрабіў, што мог.
Рахунак строгі мой: з усіх дарог
беспамылковая адна — да Бога.
— Ад жарцікаў тваіх марозам вее...
— Бо целам і душой я абярнуўся ў лёд.
Яшчэ не парваўся мой палёт,
але ніхто мяне не адагрэе.
У гэтым жорсткім раўнадушным свеце
найбольш усе занятыя сваім.

І нават сонца яснае не ўсім
аднолькава з нябёс высокіх свеціць.
— Я ўся ў былым.
Кахай мяне былую,
а я цябе кахаць такім, як ёсць, магу.
— Кахаю я цяпер сваю тугу
і па былым ужо не настальгую.
Але, каб не разбурваць спадзяваўняў
на тое, што знайсці там можна след,
я падару табе на развітанне
пяць год назад напісаны санет.

Падае ёй аркуш з санетам і слухае, як з любых вуснаў злятаюць яго іранічныя радкі:

«Свет адмовіў паэту ў каханні.
Проста так, без усякіх падстаў.
Той пакрыўдзіўся, засумаваў,
захварэў і памёр на світанні.

Але вершы, якія ён склаў,
мар ягоных чароўныя здані,
летуценні свае, спадзяванні
у магілу з сабой не забраў.

Нехта іх у сталіцу паслаў.
Неўзабаве ў прыгожым выданні
яго шчырага сэрца прызнанні
цэлы свет з заміраннем чытаў.
Свет адмовіў паэту ў каханні,
а самога ўсё роўна прызнаў».

— Санет мой — жарт,
але мне дастаткова,
што ў светлых згадках ёсць тваё цяпло.
Няма існей таго, што аджыло.
Няма жывей таго, што стала словам.

4

З хаты нясуць у труне мёртвага паэта. У першых шэрагах нешматлікай жалобнай працэсіі ідзе за труной яго заплаканая каханая. Маркотна шапаціць на дрэвах яркая зялёная лістота.

— Анёл мой светлы!
У радках санета
усё ты загадзя прадбачыў да драбніц.
Прамень світальны ведае пра гэта —
ён кропляй сонца ўпаў на дно тваіх вачніц.
На досвітку душа твая ўзляцела
у райскі сад і разарвала круг
надзей і мрой няспраўджаных,
а з цела
у друз жыцця спаў заіржаўлены ланцуг
тваіх зямных пакут —
нячутна, безбалесна.
Ён у нагах тваіх зняможаных ляжыць —
рассыпаны на звёны...
О, як цесна
мне без цябе на гэтым свеце жыць...

Роўна праз год цёплым чэрвеньскім вечарам у пустую паэтаву хату ў чорнай хусцінцы заходзіць яго засмучаная каханая, нетаропка ідзе да стала, на якім ляжыць аркуш, спісаны роўным вучнёўскім почыркам. Яна бярэ яго і напаўголаса чытае:

Мяне няма,
але я ёсць — адсутны
на час, які вядомы толькі мне.
Цяпер я пэўны:
ісціна і сутнасць —
у немаце, як некалі ў віне,
якое я любіў,
і ў тым прызнацца,
нібыта зноў вярнуцца на зямлю.
Ды не хачу я на зямлю вяртацца —
я слодыч іншую цяпер люблю.
Яна, як і віно, але без хмелю,
глытка яе стае на сто вякоў,
хаця насуперак зямному зеллю
яна не грэе, а халодзіць кроў.
А кроў мая — ужо не кроў,
а сокі
дрэў, зёлак, траў, каравае зямлі,
бо наступіў мой поўдзень найвысокі —

мой дух анёлы ў неба паднялі.
І я лячу над роднаю зямлёю,
над роднай хатай зоркаю свячу
і разумею ўсіх, хто быў са мною,
але да іх вяртацца не хачу.
І ты,
каханая,
не хмур чало,
казаў,
кажу
і паўтару нанова:
няма існей таго, што аджыло,
няма жывей таго, што стала словам.

СПОВЕДЗЬ САМОТНІКА

(вершанемы)

S.m.

Рукапіс,
знойдзены на сметніку

...Надыдзе дзень,
калі я скончу свой верш.
Усё ў ім будзе строга і прыгожа —
ні слоў, ні гукаў.
Таму сачыце,
калі ў вашы рукі
выпадкова трапіць
чысты, няспісаны аркуш,
можа, гэта і ёсць
мой самы завершаны верш!
(Здраўка Кісёў)

Няма існей таго, што аджыло,
Няма жывей таго, што стала словам.
(Самацытата)

Знаходка

Аднойчы ў вёсцы, адлеглай на 5 кіламетраў ад мястэчка, дзе я жыву, непадалёку ад аўтобуснага прыпынку, на сметніку, я знайшоў дзіўны скрутак паперы, які аказаўся рукапісам з дзесяці сшытых зялёнымі ніткамі і пранумараваных аркушаў.

Я не звярнуў бы на гэтыя паперы ўвагі, каб у вочы не кінуўся першы аркуш. На ім зверху і пасярэдзіне акуратным вучнёўскім почыркам было напісана:

СПОВЕДЗЬ САМОТНІКА

(вершанемы)

Далей я прачытаў эпіграф ці імя:

S.m.

Наступныя восем аркушаў былі... чыстыя, некранутыя, а на дзесятым таксама пасярэдзіне тая ж рука цесна і ўборыста вывела:

ЗМЕСТ

1. ВЕТРУ, які будзе чытаць і перачытваць мае радкі.

2. ПАЭТУ, які выпадкова знойдзе мой рукапіс і перакладзе яго з мовы ветру на мову людзей.

3. САБЕ, якога не будзе.

4. БАЦЬКАМ, з якімі ўжо ніколі не расстануся.

5. СВАЯКАМ, якія не разумелі мяне, але зразумеюць.

6. СЯБРАМ, з якімі яшчэ сустрэнуся — назаўжды.

7. КАХАНАЙ, якая не кахала мяне, але пакахае.

8. ЧЫТАЧАМ, якія нарэшце прачытаюць маю споведзь.

ЭПІЛОГ

Дзіўны рукапіс завяршаў не менш дзіўны подпіс:

знак цяльца
і даты:
17.V
15.VI

Правы ніжні ражок дзесятага аркуша, каля дат, дзе, відаць, значыліся гады ці год і, магчыма, адрас, быў адарваны.

Дома я яшчэ раз перачытаў рукапіс, пацiснуў плячыма на дзесятым аркушы яго зместу, падзівіўшыся арыгінальнасці задумы аўтара, пашкадаваў, што ён не ажыццявіў яе і схаваўся за крыптаграму S.m., а пасля, зразумеўшы, што за гэтымі літарамі стаіць лацінскае Scripta manent (напісанае застаецца), пазначыў:

РУКАПІС, ЗНОЙДЗЕНЫ НА СМЕТНІКУ

Пасля ў якасці працягу эпіграфа дапісаў некалькі радкоў балгарына Здраўкі Кісёва, дадаў самацытату і, палічыўшы, што гэта і ёсць дакладны пераклад гэтых вершанем — «з мовы ветру на мову людзей», паклаў знойдзеныя лісты ў архіў.

Амаль праз чатыры гады пасля гэтай знаходкі, палюбаваўшыся халодным сакавіцкім вечарам на камету, якая трапляе на вочы людзям раз у тысячагоддзе і невядома якім чынам уплывае на іх жыццё і лёсы, адзначыўшы, што апошні тыдзень яна прыкметна паднялася ўверх ад сузор'я Касіяпеі, я зноў згадаў пра гэты рукапіс, дакладней пра сёмы пункт яго зместу і міжволі пасміхнуўся: а ці не час прапанаваць гэты твор чытачам, пра якіх невядомы аўтар думаў у восьмым пункце?

Дзіўны рукапіс зноў лёг на мой стол, і... не было мяжы майму здзіўленню, калі я, адкрыўшы яго другую старонку, убачыў на ёй слаба акрэсленае, ледзь чытэльнае:

ВЕТРУ, які будзе чытаць і перачытваць мае радкі.

А далей ішлі вершаваныя, уборыста напісаныя радкі. Яны ледзь акрэсліліся і на астатніх аркушах.

Прыблізна так акрэсліваюцца словы, напісаныя малаком, пад уздзеяннем лямпавага цяпла альбо часу, падумаў я, і адчуў, што сэрца прыбавіла ходу і ледзьве не вырывалася з грудзей ад змешанага пачуцця здзіўлення і радасці.

У дзівосы я не веру, хаця дапускаю іх, таму, каб супакоіцца, вырашыў: лісты, магчыма, дзеля жарту былі напісаны малаком і на іх, пажаўцелых ад часу, пачалі праступаць літары.

Я хуценька ўключыў настольную лямпу, прыгнуў яе «галаву» нізка да стала і пад яе цёплым святлом стаў няспешна перагортваць старонкі знойдзенага рукапісу. Неўзабаве на ўсіх аркушах яскрава вырысаваліся ўборыстыя вершаваныя радкі з тымі ж загалоўкамі, што значыліся ў змесце.

У выніку я і аказаўся тым паэтам, які пераклаў гэты рукапіс «з мовы ветру на мову лю-

дзей», а ты, чытач, будзеш адным з тых, пра каго думаў невядомы (на жаль, невядомы) аўтар.

P. S. Шаноўны чытач, калі я цябе заінтрыгаваў, то спадзяюся, дарэшты не расчарую, прызнаўшыся, што гэта звычайная містыфікацыя, хоць дапускаю, што такое магло быць насамрэч. Вершы напісаны па матывах жыцця рэальнага чалавека. Гэта своеасаблівы працяг маёй паэмы «РАЗВІТАННЕ», ***прысвечанай паэту Васілю Гадульку, які заўчасна пайшоў з жыцця.****

1. ВЕТРУ, які будзе чытаць і перачытваць мае радкі

Найадданейшы служка Бога,
сам стыхія, сябрук стыхій,
у цябе я прашу нямнога:
нада мной не лютуй, не вый.

Спадабалася мне твая мова,
у якой дні-вякі шумяць.
Яе ўмеюць у простае слова
толькі творцы перакладаць.

Я табе аддаю ў ахвяру
плён бяссонных начэй і мрой,
нечытаны нікім,
і мару
зразуметым стаць хоць табой.

Мае вершы не маюць тэмы,
словаў іх не відаць, не чуваць.
Вось пагэтаму «вершанемы»
захацелася іх назваць.

Не скуголь
і не плач нада мною
ні на золках, ні па начах.

---

* Незадоўга да самагубства Васіль Сахарчук выкасаваў з паэмы вылучаную цёмным шрыфтам фразу, тым самым як бы факусіруючы сюжэт на сваім уласным трагічным лёсе.

Лепей лісцем засып і травою
чорны груд, дзе ляжыць мой прах.

Перагортвай лісты,
бясконца
перачытвай мае радкі,
а пасля падымі да сонца
альбо проста парві ў шматкі.

Буду рады і гэткаму лёсу
і глыбока схаваю дакор...
Абсыпай лугавыя росы,
разгамоньвай за вёскай бор.

2. ПАЭТУ,
які выпадкова знойдзе мой рукапіс і перакладзе яго з мовы ветру на мову людзей

Ветру ветрава,
ў ча́савым дыме
назусім не знікне мой след.
Можа, рукапіс гэты падыме
незнаёмец ці сябра-паэт.

Не астынь да яго,
мой руплівец,
блаславёны будзь,
дабрадзей!
Веру,
вершы мае ты асіліш
з мовы ветру на мову людзей.

3. САБЕ,
якога не будзе

Мяне няма.
Каго я тым здзіўлю,
калі навек касцьмі залягу ў гліну?
І я прыйшоў на грэшную зямлю,
каб грэх прымножыць
і яе пакінуць.

Адзін, як перст:
ні сына, ні дачкі.
Нат у нашчадках я не паўтарыўся.
Ці варт было цягнуць мне воз такі,
каб змарнаваць жыццё
і растварыцца ў высях?

Адна суцеха,
што такіх, як я,
сярод людзей-пакутнікаў нямнога.
Адсюль і філасофія мая:
пад д'яблам жыў,
ды адышоў да Бога.

4. БАЦЬКАМ,
з якімі ўжо ніколі не расстануся

Наракаць на жыццё маё сэрца не ўмела,
я яго суцяшаў
колькі мелася сіл,
таму рэдка хадзіў да крыжоў пачарнелых
і ні разу не плакаў ля вашых магіл.

Але слёзы да горла не раз падступалі,
і не мог я ад іх утрымацца,
калі
галубок і галубка ў наш двор прыляталі
і ваду з маёй цёплай далоні пілі.

Я карміў іх з рукі ячнай кашай і хлебам,
быццам іх прыручыць да сябе захацеў,
а пасля ім услед у бяздоннае неба
доўга-доўга з трывожнаю думкай глядзеў.

Так было кожны дзень,
і лагоднелі вочы
пры шчаслівым вяртанні маіх галубоў,
покуль іх не заўважыў у небе аднойчы
над нямымі крыжамі вясковых кладоў.

З таго часу я стаў без журбы і трывогі
пазіраць на клады,

і выходзіць часцей
на ўтравелую шыр векавое дарогі,
і шукаць у нябёсах чаканых гасцей.

І калі зразумеў,
што да роднае хаты
мне звароту няма
і не будзе,
тады
за аблокі ўзляцеў,
быццам голуб крылаты,
і застаўся ля вас назаўжды.

5. СВАЯКАМ,
якія не разумелі мяне, але зразумеюць

Я рос, як крапіва у агародзе,
бы васілёк у моры жытніх ніў,
і, як ніхто ў збяднелым нашым родзе,
з малых гадоў самоту палюбіў.

Цішэй вады, ніжэй травы
парою
я пачуваў сябе паміж сяброў,
і з добрай ласкі нечае за тое
патрапіў у кагорту дзівакоў.

Так вось і жыў.
Але не даў і знаку,
што і ад вас я гэта чуў,
калі
прывёў у двор бяздомнага сабаку
пасля таго, як брата правялі
на могілкі маўклівай талакою
ў апошні шлях,
і я сказаў,
што й звер
усёй сваёй самотнаю душою
адчуў наш боль
і праявіў давер.

Смяяліся...
Але і я не плакаў,

і не пачуў ніхто бацькоўскіх слоў:
— Дай Бог, каб кожны з вас, як ён з сабакам,
паразуменне поўнае знайшоў.

Цяпер жа, калі вечнае імгненне
світанкам вечным мой спыніла час,
жыву спадзевам,
што паразуменне,
як той сабака,
аб'яднае нас.

6. СЯБРАМ,
з якімі яшчэ сустрэнуся — назаўжды

На пальцах аднае рукі
я палічу вас, сябрукі.

За тое, што вы ўсё ж былі,
паклон вам нізкі да зямлі.

У радасны і горкі час
заўжды быў побач кожны з вас.

І я цягнуў жыццё, бы воз,
без нараканняў на свой лёс.

Я і цяпер бязмежна рад,
што кожны з вас мне быў як брат.

І нават больш —
такіх сяброў
хапіла б мне на сто гадоў.

Ды знічка на краі сяла
аднойчы знак мне падала.

І я адчуў і зразумеў,
хоць шмат надзей і планаў меў:

у іншы свет навек пара
сыходзіць з роднага двара.

На золку чэрвеньскага дня
мяне акрыла цішыня.

Дык не крыўдуйце на мяне,
і вас такое не міне.

Каго раней, каго пазней...
Адзін канец ва ўсіх людзей.

Жывіце, покуль сілы ёсць,
хоць кожны з вас там толькі госць.

Я з вамі стрэнуся яшчэ,
але пакуль ваш час цячэ,

цярпліва буду вас чакаць,
каб зноў з усмешкай прывітаць.

На незлічоныя гады
мы будзем разам — назаўжды.

7. КАХАНАЙ,
якая не кахала мяне, але пакахае

Каханая мая,
мяне ты не кахала,
майму ж каханню неставала меж.
Яму было зямной прасторы мала
й завоблачных вяршынь высокіх веж.

Дзеля цябе я быў на ўсё гатовы,
маліўся на цябе, бы на абраз.
Адзін пагляд твой абясцэньваў словы,
а лёгкі крок твой запавольваў час.

Не верыў сну,
выходзіў на дарогу,
якою звыкла ты дамоў ішла,
і так хацеў патрапіць у аблогу
твайго, мне недаступнага, жытла.

Я марай жыў, хаця і меў сустрэчы
і пад руку парою браў цябе,
ды знаў, што заляцацца недарэчы,
і давяраўся суму і журбе.

Калі ж усё мінула назаўсёды
і так тваё не склалася жыццё,
чакаю я шчаслівае нагоды,
што ты маё раздзеліш пачуццё.

Сумневу ані кропелькі не маю:
надарыцца яна,
бо толькі тут
любоў пануе;
гэта ты спазнаеш,
калі зямных пазбавішся пакут.

8. ЧЫТАЧАМ,
якія нарэшце прачытаюць маю споведзь

Мяне няма,
але я ёсць — адсутны
на час, які вядомы толькі мне.
Цяпер я пэўны:
ісціна і сутнасць —
у немаце, як некалі ў віне,
якое я любіў,
і ў тым прызнацца,
нібыта зноў вярнуцца на зямлю,
ды не хачу туды назад вяртацца —
я слодыч іншую цяпер люблю.
Яна, як і віно, але без хмелю,
глытка яе стае на сто вякоў,
хаця насуперак зямному зеллю
яна не грэе, а халодзіць кроў.
А кроў мая — ужо не кроў,
а сокі
дрэў, зёлак, траў, каравае зямлі,
бо наступіў мой поўдзень найвысокі —
мой дух анёлы ў неба паднялі.

І я лячу над роднаю зямлёю,
над роднай хатай зоркаю свячу
і разумею ўсіх, хто быў са мною,
але да іх вяртацца не хачу.

ЭПІЛОГ

І ў шчасці, і ў горы
memento mori!*

Жабінка,
8. 03. 1998 — 22. 05. 2001

---

* Помні пра смерць (*лац.*).

Алесь КАСКО

Што двойчы стала словам

Таленавіты і адукаваны, але, як гэта зазвычай бывае, сціплы і самотны паэт Гадулька — адна з «уклееных», ды адна з самых яркіх, пакуль што не ўсім вядомая жыццяпісная і творчая старонка Васіля Сахарчука. Зрэшты, хто ў чыё жыццё ўвайшоў больш, казаць не бяруся: яны, аднойчы сустрэўшыся, сталі братамі па духу, існымі аднадумцамі ў слугаванні паэзіі, роднаму Слову.

Гэта было на самым пачатку васьмідзесятых...

Пра саўгаснага пастуха, які піша вершы, першаму вяскоўцы паведамілі мне, тадышняму, як і Васіль Сахарчук, жабінкаўскаму журналісту, хіба што з крыху большым стажам; у дадатак я лічыўся кіраўніком раённага літаб'яднання. Навіна зацікавіла, аднак росшук дзівака, які не толькі выпівае, а і цешыць вершамі рэдкіх хаўруснікаў — мне «падалі» яго так, — я адклаў да зручнага выпадку: буду з рэдакцыйным заданнем у ягоных мясцінах, тады і зайду (выпадак не надарыўся — я неўзабаве перайшоў на тэлестудыю ў Брэст).

Зусім інакш паставіўся да загадкавага паэта Васіль. Інтуіцыя, ды і логіка, і дабрыня беспамылкова падказалі яму: калі чалавек дасюль не аб'явіўся сам, не назаляе рэдакцыі сваімі вершамі, дык ён, мусіць жа, не абы-хто, не шарачковы графаман, якіх у раёне было нямала і чые творы мы ўтрох (трэці — Расціслаў Бензярук) «падцягвалі за вушы». Можна было, вядома, і памыліцца, але ж ці мала ў нашай літаратуры адваротных памылак?..

Давер паміж двума Васілямі ўсталяваўся адразу. Ці не з першай жа сустрэчы Сахарчук прывёз тузін вершаў Гадулькі — вершаў патаемных, далёкіх ад тых свавольных і лёгкіх, што чыталіся аўтарам у «кумпаніях». І неадкладна

надрукаваў іх у раёнцы. Памятаю, з якім шчырым захапленнем ён казаў пра іх мне, цытаваў радкі напамяць, абмалёўваў асобу аўтара — ціхмянага, праставатага на першы погляд, а насамрэч глыбокага, дасведчанага і ў роднай, і ў замежных літаратурах, балазе ведаў некалькі моў, перакладаў, у прыватнасці, з французскай, спрабаваў нават пісаць на ёй. «І гэта во, у пяці вярстах ад нас, у Федзькавічах!» — скрухаваў Васіль, а закончыў сваім характэрным — а-ай! Гэтак расцаніў абставіны, у якіх існаваў паэт: уласнай сям'і не меў, даглядаў хворую маці (яна была разбітая паралюшам і хутка памерла), працаваў там, куды пасылалі, ад самоты часта выпіваў, што пакрысе ўвайшло ў звычку, у прыкрую залежнасць...

Новы сябар, чулы і далікатны Васіль Сахарчук, змусіў яго — няхай не на вельмі доўгі час — выйсці з такога існавання, адкрыцца для чытачоў і літаратараў: запрашаў на пасяджэнні ў рэдакцыі, на сумесныя выступленні, настаяў, каб абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў накіравала яго на нараду ў «Іслач». Творчасць не вельмі маладога і дасюль невядомага федзькавіцкага паэта рэспубліканская нарада ўхваліла адназначна, водгукі я чуў і ад бязвусых, і ад сівавусых непасрэдна. Некаторыя яе ўдзельнікі завязвалі з ім ліставанне, што таксама асвяжала, узбадзёрвала яго. Праўда, ці моцна зацікавіліся ім сталічныя рэдактары, не скажу. Схілюся да адмоўнага адказу. Ды і без таго акрыленага Васіля Гадульку іхняя ўвага ці няўвага, здаецца, мала абыходзіла. Вось і пасля выступлення на «маім» тэлебачанні ён заявіў, што сюды, у студыю, нага яго ступіла першы і апошні раз. Шырокая публічнасць скоўвала яго. Яму трэба была адзінота, яму дастаткова было Васіля Сахарчука і раёнкі, дзе Васіль працаваў і друкаваў яго гэтулькі, што выклікаў нараканні рэдактара і супрацоўнікаў газеты.

Не было, бадай, тыдня, каб сябры не бачыліся. Дабіраліся адзін да аднаго то на спадарожных машынах, то на ровары, а то і пехатою.

Згадваю, пры першай нашай сустрэчы ўтрох я здзівіўся, што Сахарчук, на нямала гадоў маладзейшы за Гадульку, заве яго зазвычай Васільком. Але гэта было не панібрацтва, не ўзвышэнне аднаго над другім. Яны сябравалі на роўных, і я зноў і зноў чуў захопленыя словы Сахарчука пра новыя сябравы вершы. Васіль-«апякун» прызнаваўся, што знаходзіцца пад магіяй шмат якіх вершаў Васіля Гадулькі — простых і важкіх адначасова, зграбных, адпаліраваных і ўсё роўна натуральных, нязмушаных, без відавочнага «художественного искусства» (выслоўе не маё чуў яго ад мастакоў). Урэшце, сябрамі па духу — светапоглядным, патрыятычным, творчым — яны былі яшчэ да таго, як сустрэліся.

...Непаўторны для зямной істоты,
час цвіцення — лічаныя дні,
і пад гоман маладой лістоты
леташняй не ўспомняць карані...

...А плынь жыцця той конавай пячаткі
не прызнае і б'ецца ў берагі,
і гэтаксама, як і мы, нашчадкі
вяртацца будуць на свае кругі...

Дзе чыя страфа? Не вельмі дасведчанаму ў іхняй творчасці і праўда цяжка вызначыць, гэтак па-свойску паяднаны строфы думкаю, настроем, інтанацыйным ладам.

Няма ніякіх падстаў казаць і пра тое, нібыта Васіль Сахарчук аберагаў сваё «апякунства», замыкаў адкрытага ім паэта на «мястэчковым» — у сэнсе друку — узроўні. Наадварот! Рассылаў ягоныя вершы сам у часопісы, пісаў пра яго, дамаўляўся з бібліятэкай «Маладосці» пра выданне хаця б невялікай кніжкі Васіля Гадулькі. І нават больш за гэта! Апошнія гады Сахарчук вымушаны быў забіраць сябравы рукапісы да сябе літаральна сілком, часам ратаваць іх з полымя грубкі, вымагаць ад аўтара перазапісваць спаленае па памяці і ўпарадкоўваць ягоныя вершы і паэмы ў зборнік «Кропелька сонца», названы самім жа, паводле

аўтарскага радка «хай кропелькай сонца згублюся ў траве».

Чарговага крызісу хранічнай немачы, выкліканага найперш пакутлівым каханнем да замужняй жанчыны, Васіль Гадулька пераадолець не змог. Ды і не хацеў гэтага рабіць, прынамсі, і ў тую, апошнюю, ноч лекі на зэдліку каля ложка засталіся некранутыя. Бездапаможныя ў такіх выпадках і самыя адданыя сябры. Між тым Васіль Сахарчук моцна і востра перажываў страту, і мо з таго больш балюча, што добра ведаў калізіі нешчаслівага і трагічнага кахання. Яны ў хуткім часе леглі ў аснову лірыка-філасофскай ягонай паэмы-дыялога «Развітанне» (надрукавана ў пятым нумары часопіса «Крыніца» за 1998 год).

Звыкла, да трывіяльнасці, сцвярджаем: каханне перамагло смерць. І герой, і аўтар паэмы з гэтым не зусім згодныя. Ёсць нешта вышэйшае і за смерць, і за каханне. Для сапраўдных паэтаў — гэта Паэзія.

І ты, каханая, не хмур чало,
казаў, кажу і паўтару нанова:
няма існей таго, што аджыло,
няма жывей таго, што стала словам.

Таму не было мне дзіўна, што Васіль Сахарчук рупіўся канчаткова ўпарадкаваць і выдаць зборнік паэзіі Васіля Гадулькі як мага хутчэй — раней, чым з'явіцца надмагільны помнік. На жаль, не атрымалася. Ні тады, ні пазней. А час, як сухі пясок, імкліва ссыпаўся ў нябыт і з-пад яго ўласных ног. Пакуль Васіль не ўзяў яго аднойчы ды не абрынуў у бездань сам... Я казаў: сябры, браты па духу, аказалася ж, і па лёсе — таксама.

І «Кропелька сонца» Васіля Гадулькі, і новы зборнік Васіля Сахарчука «Мой вечны бор» цяпер аднолькава ляжаць маўклівымі пасмяротнымі камянямі — адзін у брэсцкім прыватным, другі ў мінскім дзяржаўным выдавецтвах, і пісьмёны з іх могуць пакуль што счытваць адзінкі. Але няма сумнення: пакуль што. Бо «няма жывей таго, што стала словам».

Паміж змрокам будзённасці і святлом недасяжных памкненняў

Спякотны чэрвень 1978 года. Невялічкая вайсковая часць каля Гарадзішча, што пад Мінскам. Сюды з усёй рэспублікі звезлі да сотні мужчын розных узростаў на зборы. Сярод жабінкаўчан я быў самы маладзейшы. Апрануўшы старую вайсковую форму, хадзілі ў нарады, на заняткі, зрэдку практыкаваліся: наладжвалі сувязь паміж умоўнымі пунктамі (амаль усе мы былі радыстамі). Вольнага часу ў «партызан» хапала, таму бавілі яго па-рознаму: нехта гуляў у карты, кагосьці цікавіў гармонік, а хто весяліўся за пляшкай, збегаўшы ў бліжэйшую вёску. Сярод гэтай публікі нічым пералічаным не захапляўся мужчына гадоў трыццаці — трымаўся найдалей ад гаманлівых кампаній, часцей, лежачы ў палатцы, чытаў кнігу. Хутка па лагеры пайшла чутка, што нейкі дзівак чытае раман на французскай мове. Нашы палаткі стаялі побач, таму неўзабаве мы пазнаёміліся. Васіль, мой новы знаёмы, сапраўды захапляўся замежнай мовай. Быў нешматслоўны, але па просьбе аматараў гумару чытаў напісаныя экспромтам чатырохрадкоўі на любую «партызанскую» дзею...

Нудны месяц збораў праляцеў, і мы раз'ехаліся. Я — у Жабінку, Васіль — у свае Федзькавічы, што побач...

У сярэдзіне 80-х у літаб'яднанне «Плынь» пры раённай газеце «Сельская праўда», якім кіраваў да апошніх дзён жыцця паэт Васіль Сахарчук, уліваліся новыя і новыя імёны. Я захапляўся аднолькава і паэзіяй і фатаграфіяй.

Васіль у той час вельмі многа пісаў, таму пасля работы, калі мы заставаліся ў рэдакцыі, ён любіў чытаць свае новыя вершы, іншы раз раскрываў чарговую літстаронку, што выйшла ў свет і казаў: «Чуў, нібыта ў Пятровічах жыве

невядомы паэт, але пошукі аказаліся марнымі — у вёсцы яго ніхто не ведае».

Аднойчы ў рэдакцыю раёнкі завітала дырэктарка Пятровіцкага сельскага Дома культуры Раіса Шпакава і перадала некалькі аркушаў паперы, спісаных акуратным вучнёўскім почыркам.

— Гэта вершы Гадулькі, — сказала, — сам ён саромеецца іх паказваць...

Высветлілася, што Васіль Гадулька, якога шукаў кіраўнік літаб'яднання, жыве ў Федзькавічах, а калі мы сустрэліся з ім, я адразу ўспомніў нашу сумесную з ім «партызанку»: «Гэта ж той самы Васіль, з французскім раманам пад пахай!..»

Рэдакцыю ён наведваў нячаста. Заўжды прыходзіў пешкам (з-за сціпласці, іншы раз з-за адсутнасці грошай ад грамадскага транспарту адмаўляўся).

Невысокая хударлявая постаць. Перш чым адчыніць дзверы ў рэдакцыю, ён доўга выцірае ногі, пасля заходзіць, трохі прысаромлена і неяк вуглавата, але заўсёды з прыязнай усмешкай вітаецца, і, нібы апраўдваючыся, прамаўляе: «Завітаў на хвілінку, вершы прынёс...» Сахарчук адразу ж іх прачытваў, смакуючы, часта ўголас.

Аўтар жа, колькі памятаю, заўжды гаварыў, што цэніць свае вершы невысока, піша для сябе. І ў рэдакцыю іх прыносіў хутчэй за ўсё з-за павагі да Васіля Сахарчука і ягоных настойлівых просьбаў.

Наш пачастунак (з нагоды свята, чыйго-небудзь юбілею ці проста пад настрой куплялі бутэльку віна) Гадулька прымаў таксама стрымана, сарамліва, але не адмаўляўся. За шклянкай завязвалася больш шчырая, даверлівая гаворка...

На жаль, яму не ўдалося ажыццявіць ніводнай са сваіх мар, якімі ён, па сутнасці, і жыў. Замест іх здзяйснення жыццё высцілала дарогу горкімі і балючымі стратамі. Спачатку страціў брата, пасля каханне, бацьку, маці — і застаўся адзін, але мужна працягваў несці свой крыж да апошніх дзён.

Зразумела, нейкую падтрымку Васіль адчуваў з боку рэдакцыі (не так матэрыяльную ў выглядзе ганарараў за вершы, як маральную). Памятаю, мы ледзьве з Васілём Сахарчуком угаварылі яго паехаць на рэспубліканскую нараду маладых аўтараў у Дом творчасці «Іслач»...

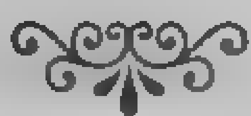
Трапіўшы ў паласу расчараванняў (якраз памерла схварэлая маці, якую доўга выходжваў), з адчаю знішчыў усё напісанае ў агні. Потым адумаўся, па памяці аднавіў большасць спаленых вершаў. Але з-за сціпласці і поўнай адсутнасці самалюбства вершы друкаваць не збіраўся...

Маючы надзвычай мяккі характар, вельмі чыстую душу, а да ўсяго нехарактэрнае для рукаробнай вёскі захапленне нерукатворнай паэзіяй, нават для родных людзей быў белай воранай ці, проста кажучы, дзіваком. Ён жа гэта ўспрымаў з іроніяй. З вершамі ў друк, дарэчы, Васіль выйшаў на саракавым годзе жыцця. Лёс пасля гэтага, бадай, ужо неспадзяванага ім узлёту адпусціў яму ўсяго толькі восем гадоў.

...Перагледзеў уласны фотаархіў і не знайшоў яго здымкаў. Іх і было небагата, бо сфатаграфавацца Васіля Гадульку ўпрасіў толькі адзін раз, дый тыя яго фотакарткі параздаваў па рэдакцыях яшчэ падчас яго жыцця.

Добра, што захаваліся хоць гэтыя два негатывы.

Аляксей ГАНЧУК,
былы фотакарэспандэнт
газеты «Сельская праўда»,
г. Жабінка

Мікола КУПРЭЕЎ

У хаце паэта

Васіль Сахарчук сказаў мне ў Жабінцы: «Непадалёк, у Федзькавічах, жыве паэт. Жыве цяжка, але дыхае і, час ад часу, выдыхае з сябе паэзію...»

«Калегу трэба адведаць», — заныла маё нутро...

Старая, яшчэ крэпкая хата ля грымучай аўтастрады Брэст-Масква, у якой немагчыма заснуць не толькі «знерваванаму» творцу, а нават здароваму мужыку...

Страха ўся ў снезе. Да ганку ніякіх слядоў. І на дзвярах няма замка. Пракладваю сцежку... У сенцах адчыняю дзверы ў хату. Там стаіць дым ад напаленага тытуню. І — нікога. А дзе ж курэц?..

Пасярэдзіне — задымленая грубка. Справа ля сцяны — ложак. На ім — гурба лахманоў. Зверху — рудое падранае футра.

Злева, ля вакна, неприбраны стол. На ім — вялізная чорная патэльня, пустая. Побач — з паўбуханкі хлеба, не кроенага нажом, а ламана-шчыпанага. І — сухое лісце тытуню...

Я адчуў яго вока. Рашуча зіркаю ўправа, на ложак: з-пад футра свеціцца яно... А другое? Асцярожна там, на ложку, у лахманах пад футрам нехта варушыцца-рухаецца... Высвечваецца другое вока. Разам яны, вочы, дзівяцца: хто тут?

І я кажу: «Васіль!»

Ён слаба ссоўвае з сябе футра, сядае на край ложка, ціха пытаецца: «Хто вы?»

Называюся.

Васіль заўсміхаўся, устаў з ложка, я падышоў да яго, мы абняліся.

І раптам ён ссамотнеў. Я зразумеў яго: першая сустрэча, і трэба ж яе неяк адзначыць. Дастаю з кішэні бутэльку віна, «чарніла»...

(Гэта быў цяжкі час для застолляў і мужыцкіх «завуголляў». Гарбачоў змагаўся з п'янствам. Гарэлка, віно — толькі па спісах. Дый

цыгарэты — таксама. І пайшло — самагонства, нейкі спірт на перонах, самасад на агародах...)

Мы выпілі таго віна, ім жа і «закусілі»...

Васіль быў вельмі худы. І, як казаў Сахарчук, хворы на ўсе хваробы.

Амаль нічога не казаў. Глядзеў на мяне, цёпла ўсміхаўся. Але я бачыў: усмешка самотная...

Ён тады працаваў у саўгасе вартаўніком... дасканала валодаючы нямецкай і разумеючы некалькі іншых еўрапейскіх моў...

Віно скончылася. А што з тае пляшкі на двух ...голікаў?! Нешта яшчэ нашкраблі, і Васіль, ужо крыху падбадзёраны, «здаравейшы», пайшоў у краму. Хутка вярнуўся — і выставіў на стол ажно тры... флаконы адэкалону. Багатыя мы! І — хлеб на стале. І — цыбуліну знайшоў Васіль. А яшчэ — сала, цёмна-жоўтае, прапахлае драўлянскай старажытнасцю...

Пад такую старажытнасць і адэкалон пайшоў. Тым больш — савецкі, насамрэч — прапахлы парфумай спірт не горшай якасці.

Я не прасіў яго што-небудзь пачытаць. Ведаў: ён піша, зрэдку паказвае напісанае Сахарчуку, а той, тонка вычуваючы паэзію, калі-нікалі «прабівае» Гадульку ў райгазету. (Потым, калі ўжо Гадулькі не стала, Сахарчук настойліва і беспаспяхова прабіваў яго ў «цэнтр». Добрым словам калісьці пра паэта азваўся быў Рыгор Барадулін... Але...)

Так, самотныя вочы — такая ж і паэзія. Угледзьцеся ў яе. У ёй — душа ці не ўсяго гадулькаўскага пакалення — пакалення выстылага на халодных раздарожжах...

Мы развіталіся з ім на заснежаным падворку. Зноў трэба было пратоптваць сабе дарогу... І я паціху-памалу, намацваючы ў сумётах сцежку, пачаў выбірацца адтуль. А ён — застаўся...

Леанід ГАЛУБОВІЧ

Паэты не паміраюць

Уцеклых не ў выратавальны сон,
а ў Вечнасць, у якой свае законы,
іх возьме Ноч пад зорны парасон
і зберажэ ад глуму іх імёны.

В. Гадулька

14 ліпеня 1986 года, амаль у дзень свайго Хрыстовага ўзросту, Васіль Сахарчук напісаў мне ў вёску на Клеччыне са сваёй Жабінкі: *«Я тут паэта адкрыў — працуе рабочым у саўгасе — піша па-беларуску. І няблага. Нечым да цябе падобны. Клічуць яго — Васіль Гадулька. Харошы хлопец. І да ўсяго яшчэ добра нямецкую мову ведае. А гэта ўжо перспектыва і для перакладчыцкай работы... Трэба будзе з яго вершамі на "Маладосць" ці "ЛіМ" выйсці...»*

Аднак атрымаўшы яго ліст, асаблівага значэння факту з'яўлення новага правінцыйнага паэта на Берасцейшчыне я не прыдаў. Адзначыў пра сябе, але не больш за тое. Па тым часе свая галава штодня балела — не да Гадулькі было.

А дарма, бо правінцыя, як той ненажэрны канібал, «пажырае» сваіх дзяцей... Каб выжыць там ці хоць бы выехаць адтуль, трэба было мець бычынае здароўе і конскую цягавітасць. Яны стараліся, але не маглі сысці з таго месца, дзе ляжалі іх сэрцы, — з бацькаўшчыны. Там і засталіся. Паэтамі і людзьмі. Калі адышоў першы (В. Гадулька), то другі клапаціўся пра яго спадчыну і памяць... І недарма, бо вось жа, малапаціху памяць вяртаецца. А калі стаміўся і адышоў другі (В. Сахарчук), то павінен быў з'явіцца нехта трэці, — не, не для таго, каб быць ім трацейскім суддзёй, а для таго, каб захоўваць іх дух у нашым часе. (Шматпакутны зборнік вершаў Васіля Сахарчука «Мой вечны бор» у гэтым годзе нарэшце выйдзе ў выдавецтве «Мастацкая літаратура», а вось рукапіс кніжачкі не менш таленавітага Васіля Гадулькі «Кропелька сон-

ца» за дзесяць гадоў чакання так і не пабачыў свету ні ў Мінску, ні ў Брэсце. Праўда, апошнім часам з'явіліся і ў гэтым пытанні нейкія пазітыўныя зрухі.)

Але азірнёмся крыху назад і заглянем у гісторыю нашага, канкрэтна пастаўленага тут, пытання. Вось што пісаў Васіль Сахарчук галоўнаму рэдактару, дасылаючы рукапіс зборніка свайго сябра для магчымага выдання ў бібліятэцы часопіса «Маладосць» яшчэ 12 студзеня 1993 года: *«Васіль Гадулька — чалавек вельмі сціплы, таму мне давялося літаральна прымусіць яго, каб ён сабраў свае вершы ў папку. Гэта несумненны талент, прытым надзвычай патрабавальны да сябе. Сведчанне таму — дакладнасць паэтычнай формы, выверанасць думкі і вобразаў, гармонія рацыі і пачуцця, высокая культура радка, выдатнае веданне мовы і, нарэшце, гранічная шчырасць. Ён увесь — у сваіх вершах. І можна толькі здзіўляцца, як ён, працуючы ў сайгасе, не агрубеў душой і знаходзіць час для творчасці. Такога паэта нельга пакідаць на волю лёсу, бо ён адзначаны Боскай ласкаю. Прачытайце некалькі яго вершаў, напрыклад, на антычныя матывы ці "Актавы" і вы адразу пераканаецеся ў гэтым. (...) Вельмі хочацца спадзявацца, што рукапіс гэтага паэта не будзе доўга чакаць чаргі. Калі ёсць магчымасць, уключыце яго ў план 1993 года. Ён варты таго, тым болей не надта моцны здароўем. Мы зробім добрую справу, калі падтрымаем яго талент».*

Але — не: сыты галоднага не разумее, падтрымлівалі найчасцей якраз тых, хто прабіваўся сам...

А праз шэсць месяцаў Васіль Гадулька сканаў, не дацягнуўшы да ўласнага прароцтва, якое сам, іранізуючы ад трэцяй асобы, занатаваў па просьбе мясцовых бібліятэкарак. Роўна на адзін год памыліўся паэт у сваім прароцтве. Усё астатняе, на вялікі наш жаль, супала ва ўсім да неймавернасці.

І Гадулька, і Сахарчук у аснове філасофскага разумення чалавечага жыцця былі вельмі блізкія

і падобныя адзін да аднаго. Не толькі вычуваннем трагічнага, але і разуменнем вечнага.

Рыхтуючы матэрыялы са спадчыны малавядомага пакуль паэта Васіля Гадулькі, якія патрапілі да мяне з хатніх шуфлядаў нябожчыка Васіля Сахарчука, я пажаліўся прысутнаму ў маім лімаўскім пакоі Віктару Гардзею, рэдактару аддзела паэзіі часопіса «Маладосць», што вось, маўляў, памёр адзінока на Берасцейшчыне такі таленавіты чалавек, а ўласнай кніжачкі так і не дачакаўся...

— Дык ёсць у мяне гэтая кніжачка...

— Як гэта?!

— Рукапіс я маю на ўвазе...

— А дзе ён у цябе?

— Ды тут, ляжыць недзе ў рэдакцыйнай шафе...

І напраўду, праз якіх дзесяць хвілін прынёс мне Віктар Канстанцінавіч сціплую шэрую картонную папку, на якой было напісана рукой аўтара: «Васіль Гадулька. Кропелька сонца. Вершы. 1993 г.». А наверсе ў папцы — заказное пісьмо ад Васіля Сахарчука з Жабінкі з лістом да рэдактара і прадмовай да будучай кніжкі свайго земляка, якая называлася «Між змрокам і святлом».

Вось што было ў тым — ужо другім! — лісце да галоўнага рэдактара.

«Шаноўны сп. рэдактар!

На пачатку мінулага года я даслаў Вам рукапіс вершаў майго земляка Васіля Гадулькі, які неўзабаве раптоўна памёр, таму пра лёс яго па сутнасці няма каму паклапаціцца. Рукапіс гэты, як я разумею, покуль ходу не атрымаў, але, спадзяюся, атрымае.

Мне прапаноўвалі перадаць яго ў выдавецтва "Мастацкая літаратура", але ж там ён яшчэ праляжыць гадоў тры, таму ўскладваю ўсе надзеі на бібліятэку "Маладосці". Як і абяцаў, дасылаю прадмову да "Кропелькі сонца" Васіля Гадулькі. Магчыма, яна вельмі доўгая, але карацей сказаць пра гэтага паэта з Боскай ласкі не мог.

Напрыканцы жніўня ці на пачатку верасня мяркую прыслаць Вам некалькі паэм, вянок санетаў і пару дзесяткаў вершаў, знойдзеных у ягоным "архіве". Было б вельмі добра дадаць іх у рукапіс раздзелам "З архіва паэта".

Я ведаю, што аб'ём паэтычных зборнікаў у бібліятэцы "Маладосці" абмежаваны, не перавышае 1,8—2 аркушы, але ж з кожнага правіла ёсць выключэнні. Ці нельга такое выключэнне зрабіць для Васіля Гадулькі і выдаць яго, скажам, так, як выходзяць зборнікі прозы ў Вашай бібліятэцы ці дадаць хоць адзін аркуш?

Такому Паэту мы абавязаны аддаць належнае. Ён нічога не меў пры жыцці, дык давайце зробім усё хоць пасля яго смерці.

З павагай — Васіль Сахарчук.

12 жніўня 1994г.»

Наіўны Васіль... Гэты зборнік да сённяшняга дня так і не выдадзены. (Больш за тое, Васіль Гадулька чамусьці не прадстаўлены і ў найноўшай «незалежнай» «Анталогіі беларускай паэзіі XX стагоддзя» Міхася Скоблы.)

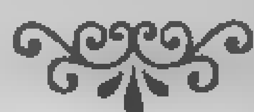
Скажу як на духу, я адкрываў прынесены В. Гардзеем рукапіс, ужо пакрыты і прапахлы незямным пылам, з такім душэўным трымценнем, з якім не перагортваў і першай сваёй уласнай кніжыцы... Я спадзяваўся *адкрыць* і *знайсці* там яшчэ жывое сэрца Паэта. А знайшоў — *сваё...*

Тыя рукапісы Васіля Гадулькі, якія я маю ў сябе, сведчаць пра яго ўдумную начытанасць, непаказны інтэлект і светлую душу. Лепшыя яго вершы важкія і трывалыя, бы камяні ў падмурку дома. Глыбокай цютчаўскай пераемнасцю вее ад яго першабытных карэнных слоў. Настолькі густа і шырока пераплятаюцца яны ў падземных падтэкстах, што разложыстая, паднебна-гудлівая крона іх трывожнага зместу падчас зацяняе нам зыркае сонца рэчаіснасці дзеля глыбокай чалавечай разважнасці...

Пачытайце ўважліва, шаноўныя чытачы, гэтыя вершы, мажліва, вы таксама адкрыеце для

сябе яшчэ адно паэтычнае імя, якое павінна быць упісана ў *святцы* анталагічнай беларускай паэзіі.

А што тычыцца саміх сяброў-паэтаў, Васілёўцёзкаў — Гадулькі і Сахарчука, то так і ішлі яны — цугам, адзін за адным, старэйшы за малодшым, усю апошнюю частку свайго жыццёвага шляху, нібы тыя астрожнікі па этапу, скаваныя непарыўным ланцугом зямнога выраку. Адзін сканаў ад *кахання*, другі — ад *любові*, нарэшце здабыўшы такую прыцягальную і поўную гармонію з Прыродай. Цяпер — яны там, а мы тут — ПАРАЗУМЕЛІСЯ. Чаго ж яшчэ?..

Васіль ГАДУЛЬКА

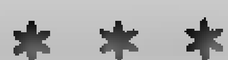

КРОПЕЛЬКА СОНЦА
(Выбранае)

ДА КРЫТЫКАЎ

Дзівосных песень адгалоскі
да нашых дзён дайшлі здалёк.
А кветкі згортваюць пялёсткі,
калі іх атуляе змрок.

Не дагаджайце. Патрабуйце,
каб песня песняю была...
А лепей самі паспрабуйце
вырошчваць кветкі — без святла.

Люба мне, калі ў прыціхлым садзе
ў кронах дрэў не згас яшчэ агонь.
Ліст пажоўклы прыляціць і сядзе
матыльком на золкую далонь.

Ветрык з ім свае спыняе гульні...
Ці не для таго, каб нагадаць:
усяго жывога лёс агульны —
пакрысе мярцвець і ападаць?

Непаўторны для зямной істоты,
час цвіцення — лічаныя дні,
і пад гоман маладой лістоты
леташняй не ўспомняць карані.

І, хоць кажуць, што цвітуць увесну
нават карчаваных дрэў камлі, —
я ў сваіх нашчадках не ўваскрэсну:
кожны з нас — апошні на Зямлі.

І, хоць вецер гне сухое вецце,
і, хоць іней срэбрам лёг на скронь, —
нельга мне, шкада змахнуць, як смецце,
ліст, які сагрэў маю далонь.

РОДНАЕ ДРЭВА

Вунь лісцік на дрэве — ахоплены тлом,
гарыць — дагарае апошнім святлом.
І хутка на дол разам з іншымі ляжа.
Пануры вятрыска яму так і кажа.
І чуе, як ліст яму шэпча ў адказ:
«Дарма ты вярэдзіш душу мне ўвесь час
хаўтурным сваім, сумным восеньскім спевам:
душой назаўжды знітаваны я з дрэвам.
Бо разам з братамі яго гадаваў:
лавіў промні сонца — яму аддаваў,
сцярог яго гонар ад хцівага вока,
і роднае дрэва ўзнялося высока,
і роўных яму сярод роўных няма.
Яму я жыцця свайго скарб нездарма
дарэшты аддаў — покуль сам быў зялёны:
хай заўтра я згасну, як згаслі мільёны,
хай кропелькай сонца згублюся ў траве —
мне ў памяці жыць, покуль дрэва жыве».

* * *

Па-над хатамі, па-над гумнамі —
полаг неба, сатканы з хмар.
З прадчуваннямі ў сэрцы сумнымі
на знямелы глядзіш абшар.

Зноў куды ні кінь — і на выгане,
і ў палях — сівы снег ляжыць.
Пачакай: яшчэ сонца выгляне.
Сонца выгляне — будзем жыць.

Сэрцу дай свайму супакоіцца,
акрыяць ад шэрай нуды.
Хай табе ў страшных снах не мроіцца
цёмнай ноччу прывід бяды.

Неаднойчы ўжо хмара засціла
чорным ценем наш доўгі шлях.
Хай нам сто разоў не пашчасціла,
хай чарнобыльскі ў сэрцах жах,

хай разлічана, што ў нядолі нам
жыць на гэтай зямлі сто год —
у вяках нікім неадолены
немагчыма скарыць народ.

НАЧНЫ ТРЫПЦІХ

I

Вецер веснічкі — начны прышэлец —
голасам спяваць прымусіў хрыплым.
Месяц угары — нібы тапелец,
што з глыбокай чорнай прорвы выплыў.

Выплыў, нерухома рот ашчэрыў,
і сабакі на яго не брэшуць.
Ноч — пара здзяйснення злых намераў
тых, каго нішто ўжо не суцешыць...

А самота ў доме застаецца —
сну вымольваць у няўмольнай ночы,
слухаць, як надрыўна сэрца б'ецца:
тут, у цемры, кожны гук — прарочы.

II

Цішыня — акіян дробных кропелек-гукаў,
што ўзнікаюць і гаснуць. І так — даўдна.
Вось ізноў нехта ціхенька ў шыбу пастукаў.
Можа, вецер, а мо... Шкло гудзе, як струна.

То мне мроіцца: раптам праз фортку ў акенцы
залятае нябачная птушка ўначы.
Я з пасцелі ўстаю. «Прэч!» — ганю яе ў сенцы,
а яна не зважае — хоць крычма крычы...

І калоціцца сэрца ад раптоўнага жаху,
мрой бясконцых рвучы чорна-белую ніць.
Праз акно бачна: месяц-лунацік на даху
над абрывам сцяны, як над прорвай стаіць.

III

Нечакана
праз фіранкі
асляпляльны бляск маланкі
ўспыхнуў і раптоўна згас.

І праз некалькі імгненняў
зноў сатканай з чорных ценяў
коўдрай змрок ахутаў нас.

Зноў на сэрца цемра ўпала.
Ноч яшчэ цямнейшай стала.
Як яе перачакаць?
Цемра — зверху, цемра — збоку.
Крыўдна: зроку зноў да змроку
давядзецца прывыкаць.

Але ж дзіўны бляск прарочы
нездарма сляпіў нам вочы:
з ім праз ноч ісці лягчэй.
Нездарма ў чаканні ранку
моўчкі кожны з нас маланку
прыхаваў на дне вачэй.

КРЫТЫЧНЫ ЎЗРОСТ

(актавы)

I

Крытычны ўзрост — пражытых дзён суддзя —
не мог для нас прыдумаць іншай кары,
як даць нам зразумець, што сэнс жыцця —
не ў намаганнях здзейсніць тыя мары,
дзеля якіх з нас кожны, як дзіця,
праз лес расчараванняў, праз ахвяры
ўсляпую ўпарта свой пракладваў шлях,
якому ў безвыходнасці працяг.

II

Шлях да здзяйснення мары — шлях бясконцы.
Мінулае на кожнай, наўздагад
разгорнутай, гісторыі старонцы
прыводзіць прыклады злачынстваў, здрад,
якіх і ты — гвалтоўна ў дзёрзкай гонцы
ламаючы заведзены расклад —
ахвярай стаў, бо спатыкаўся ў спешцы
і зноў працягваў гэты бег на месцы.

III

Знясілены, цяпер — калі б ты мог
яшчэ раз паўтарыць сябе самога —
адмовіўся б ад пройдзеных дарог
і марных спроб прыспешыць волю Бога;
як зрэнку вока ты б цяпер бярог
недаўгавечны скарб жыцця зямнога
і з часам, дзеля сціплай мэты — жыць,
імгненнем навучыўся б даражыць.

IV

На свеце ж не існуе — і не трэба —
нічога больш надзённага, апроч

таго, каб здабываць кавалак хлеба;
каб сонечным быў дзень і зорнай ноч;
каб на зямлі свайго мець кроплю неба —
святла ў жывых крынічках родных воч;
і каб, нягледзячы на ўсе напасці,
шчаслівым быць, не марачы аб шчасці.

V

Няпросты стан душы — крытычны ўзрост:
тупік, з якога ты павінен выйсці,
але да мэты прывіднай наўпрост
цяпер ты ўжо не зможаш, як калісьці,
узяць і ў думках перакінуць мост,
бо ўжо адчуў у дзён пажоўклым лісці
шчымлівы халадок, а ў сэрцы — сум
і горыч тых, няздзейсненых, задум...

ВЭРТУМН І ПАМОНА

Бог пораў года, ветру і дажджоў,
Вэртумн няўрокам у багіню дрэў і кветак,
Памону, моцна закахаўся гэтак,
што выйсця лепшага ў адчаі не знайшоў,
як з мэтай прыгажуні спадабацца
любымі сродкамі, любой цаной
прыхільнасці абранай дамагацца,
штораз мяняючы на іншы выгляд свой.
Любое меў ён дар прыняць аблічча:
то грозны воін ён, то малады марак.
і ўсё-такі не мог злавіць яе ніяк —
Памона на вачах знікала таямніча,
хавалася ў густой лістоце дрэў,
прыняць яго ў чужым абліччы не жадала.
І гэтак кожны раз яму не шанцавала,
пакуль памылкі ён сваёй не зразумеў...
Калі ж ён вырашыў больш не хітрыць —
самім сабою стаць перад каханай,
аблічча ёй сваё сапраўднае адкрыць —
быў ёю з радасцю прыняты нечаканай.
Пабраліся яны і разам зажылі
з тае пары ў сапраўднай шчырай згодзе
і ў клопатах аб тым, каб кожны год палі
прыносілі ўраджай і ўсё цвіло ў прыродзе...

О мудрасць першабытнай даўніны!
Наіўная, а сэнс глыбокі мае:
сапраўднае каханне не прымае
ні хітрасці ніякай, ні маны.

Чаму ж мне ўсё-такі ад гэтай казкі сумна?
Ці не таму, што ў нетрах сэрца я
зайздрошчу ўдачы закаханага Вэртумна?
Хай зайздрасць і не чорная мая,
аднак употай крыўдна мне да болю,
што, покуль я не стаў самім сабой,
пакуль чужую мне выконваў ролю —
да часу быў аблашчаны табой,
але адрынуты, як белая варона,
калі ў каханні больш ілгаць табе не мог.
Прычым — не з-за таго, што я не бог,
але таму, што ты таксама — не Памона.

ГАМЕР І ГЕЛЕНА

Гамер ёй сонечнае даў імя,
багіняй даў ёй моц над сэрцамі ўладарыць —
каб закаханы ні аб кім больш, акрамя
яе, ні думаць не жадаў, ні марыць.
Што ў прыгажуні валасы, як лён,
а вочы колеру вады ў блакітным моры —
хоць быў сляпы, а ясна бачыў ён
і ўвекавечыў у магутным творы
красу, якая ў сэрцах таямніча
хвалюе кроў, туманіць розум, кліча
спазнаць і шчасця ўзлёт, і першабытны грэх,
і, увасобленая ў позірк любы,
зычліва дорыць нам падман зямных уцех,
і ў цемры асвятляе шлях да згубы.

ВЭРТЭР, ЕВА І ДОН ЖУАН

Ён сэрца ў ёй шукаў —
знайшоў халодны камень.
Дарэмна,
прагнучы дзвюх розных душ зліцця,
штодня
трымаў ён перад ёй экзамен
на вернасць і на шчырасць пачуцця.

Рагочуць, радуюцца ў пекле д'яблы:
зноў рогі Вэртэру наставіў Дон Жуан.
І не спатрэбіўся яму біблейскі яблык,
каб спакусіць яе на грэх і на падман.

НЕСПАКОЙ

Устрывожаных думак
нястомны *перпетуум-мобіле* —
б'ецца сэрца ў грудзях
і да ранку заснуць не дае.
Нараджае ў ім смутак і гнеў
памяць грозных падзей у Чарнобылі
і на кроснах збалелай душы
павуціну адчаю снуе.

Ад гвалтоўнай бяды,
хто падкажа, каму ратавацца як?
Ад яе ж не ўцячэш,
як ад карнікаў некалі ў лес.
Супакойвалі: гэта часова —
павышаны фон радыяцыі...
Не вайна ж, а ўсяго толькі збой
у рабоце звычайнай АЭС.

Не вайна, а штодня
людзі гінуць — не толькі пад коламі,
ад шматлікіх хвароб, ад аварый,
але і ад куль.
Каранямі жыццё ў зямны шар
учапілася кволымі
і ляціць, і сляпому яму —
усё роўна, куды і адкуль.

Усё роўна сцяблінцы,
якая не чуе, не ведае
і не ўскрыкне,
калі горла ёй перарэжа каса.
Мы ж як быццам паверылі ўжо
ў непазбежнасць Вялікай Трагедыі:
гіне край, і на нашых вачах
непаўторная гіне краса.

Прагай выгад імгненных жывём.
Успрымаем з іроніяй

жах свайго існавання,
і боль нас не ўзрушыць чужы.
Быццам самі сабе
мы ўсяго толькі людзі старонні —
нават рэха і тое маўчыць
у пустыні здранцвелай душы.

Што няроўнасць людзьмі
для ўзаемнай нянавісці створана,
што ніхто ў поце твару свайго
ўдосталь хлеба не еў —
відавочнае бачылі ўсе,
і цяпер мне балюча і сорамна,
што хаваў я свой сум у душы
і як мог толькі стрымліваў гнеў.

Мне б свой край апяваць.
Ад Заходняй Дзвіны і да Брэстчыны
мне б прайсці і з надзеяй
заглянуць у кожны куток,
а я бачу вялізны натоўп
прагавітых, нахабных, разбэшчаных
і ласкавага слова для іх не знайду
і не ўцісну ў радок.

Пасміхаюцца: жыць трэба ўмець.
Самавіта і ўпэўнена:
"Хай патоп, а мы ўсё-такі выйдзем
сухімі з вады".
Пачакайце! Яшчэ не патоп,
але мора ўжо хвалямі ўспенена,
і Зямля — карабель наш — ужо
пад пагрозай страшэннай бяды.

Хто ўратуе яго,
хто Зямлю нашу здолее вывесці
на арбіту святла
з небяспечных касмічных віроў,
покуль згоды няма сярод нас,
а ў саміх — пачуцця справядлівасці,

покуль розум і талент людзей —
на ўзбраенні ў драпежных звяроў?

Вось чаму, калі ноч
люстру зорнага неба запальвае
і палову Зямлі
спавівае у дрымоту і сон,
пранікае ў душу неспакой
і расце ў ёй, і сэрца зашкальвае —
радыяцыя роспачы ў сотні разоў
перавысіла фон.

Устрывожаных думак
нястомны *перпетуум-мобіле* —
б'ецца ў цемры яно
і да ранку заснуць не дае.
Нараджае ў ім смутак і гнеў
памяць грозных падзей у Чарнобылі
І на кронах збалелай душы
павуціну адчаю снуе.

Вецер вішчыць, як паранены вепр.
Шэрыя постаці клёнаў і верб.
Белае марыва ў белых палях.
Снежаньскай золлю пазначаны шлях.

Белы карункавы цюль на сасне
белы твой вэлюм нагадвае мне.
Ветру здзічэлага жудасны зык —
п'яныя *полькі* вясельных музык.

Цяжка мне. Камень на сэрцы ляжыць.
Думаў: былое змагу пераржыць —
прыйдзе і страчаны верне спакой
радасць ад першай сустрэчы з табой.

Бачу цяпер: спадзяваўся дарма.
Ёсць успамін, а спакою няма.
Шлях мой самотны. Праз тоўшчу імглы
зноў прарастае мой смутак былы.

Цёмна ўваччу і губляецца след.
Збочу з дарогі, пайду ў белы свет.
Лепей хай снег на пустэльнай вярсце
ў сэрцы ўваскрэслы той боль замяце.

* * *

Шоўк валасоў тваіх чорны, як смоль.
Вочы — нібыта дзве спелыя вішні.
Зноў я жабрак, ён жа — прынц і кароль.
Зноў ты з ім разам, а я — трэці, лішні.
Лішні, але ад цябе ні на крок
не адыду... Сам сабе ненавісны —
кінуў бы ўсё! Ды глядзяць у мой бок
вочы, нібыта дзве спелыя вішні.

* * *

Калі на сэрцы надвячорак,
мне светла ад тваіх вачэй:
твой позірк свеціць мне ярчэй,
калі на сэрцы надвячорак.
Як ад святла нязгасных зорак
планеце ў цемрадзі начэй —
калі на сэрцы надвячорак,
мне светла ад тваіх вачэй.

РАКА

А.

Даруй, што не ў маёй твая рука:
паміж табой і мной цячэ рака,
якую мы ніколі не пяройдзем —
у ёй, бяздоннай, броду мы не знойдзем.

Дарэмна спрабавалі я і ты
над ёй навесці штучныя масты.
Рака два сэрцы без мастоў злучыла,
плячо ў плячо нас крочыць навучыла.

Ні ўзрост, ні лёс вандроўны, ні гады
не могуць замуціць у ёй вады.
Цячэ яна, раскручваецца стужкай.
Над ёй любоў лунае вольнай птушкай...

Шырэй становіцца, цячэ шпарчэй, —
і знікне ўрэшце бераг твой з вачэй.
Рака ў бяскрайняе ўвальецца мора.
Раку марская праглыне прастора.

І назаўжды разлучыць далячынь
два берагі адной ракі — дзве долі.
І кане ў вечнасць нашых жыццяў плынь.
І болей мы не ўбачымся ніколі.

СПЁКА

Аж млосна на сэрцы,
аж вусны пасмяглі, здаецца.
Сцякае смуга валасоў
ручайкамі на лоб твой спацелы.
Вадой рачной пахне,
ад дотыку рыбінай б'ецца
пад тонкім купальнікам
пругкае гнуткае цела.

Крык першы здзіўлення і радасці
выдыхся ў ціхія стогны —
з грудзей у салодкай знямозе
і з вуснаў гарачых...
Гайдаюцца лодкамі ў хвалях рачных
твае голыя сцёгны.
Гайдаецца свет у вачах
і бліскучага сонца гарлачык.

* * *

Ноч пакінула цёмны закутак.
Ціха выпаўзлі прыцемкі з нор.
Надышоў шэры час шэрых сутак —
ані месяца ў небе, ні зор.

Сэрца ў роспачы млее: чаму так
цьмяна свеціцца вокнаў узор
і чаму на заснежаны двор
шэрым інеем лёг шэры смутак?

Неба — возера шэрай нуды —
нагрувасціла снежных аблокаў.
Толькі зробіш ты некалькі крокаў —
замятае завея сляды.
І здаецца, што ўжо назаўжды
твае вочы далёка-далёка.

ПЕСНЯ

Не сумую, душой не пакутую
без цябе, боль мой, радасць мая,
калі зноў, у дзяцінстве пачутую,
тую песню прыгадваю я:
«Там за гаем зеляненькім
брала ўдова лён драбненькі...»

Спакваля змест яе і мелодыя
тонкай ніццю ўпляліся ў мой лёс.
Песня дарам прарочым валодае
І таму так кранае — да слёз:
«Дазволь, маці, ўдову ўзяці —
ўдова будзе шанаваці...»

Неўпрыкмет часу бег замарудзіцца,
каб у сэрцы змагла прарасці —
хай усё, што ў ёй сказана, збудзецца,
што яшчэ не збылося ў жыцці:
«Счаравала мужа свайго,
шчэ счаруе й сына майго...»

* * *

Не выдумляй, што для цябе я не памру —
што ў сэрцы буду жыць тваім бясконца:
жывы ў жыцця бясхмарную пару
пагляд свой цягне ўверх — туды, дзе сонца,
а не туды, дзе бездань цемры, дзе
ляжаць я буду ў цеснай дамавіне.
Але ў вялікім смутку ці ў бядзе,
калі апошні друг цябе пакіне;
калі адчай жыцця нам голаў долу гне
і ціснe ўніз нясцерпных крыўд навала —
успомніш ты аднойчы пра мяне,
якога ты сама не ўратавала...

* * *

Адусюль з вышыні ў цішыні
вольна, хваля за хваляй, святло плыве
і запальвае зорак агні
ў цёплых кроплях расы на поплаве.

Таямнічы той час і дзівосны,
калі ноч нараджае святло
і ў суяблінках паблісквае росных
мігатлівае золкае шкло.

ВЯЛІКДЗЕНЬ

Чаромхі куст расцвіў на ўзлеску.
У парку распусціўся бэз.
Прынёс Вялікдзень людзям вестку:
Хрыстос-пакутнік уваскрэс.

Як мар вясновы ў сэрцах росквіт,
як лепшай долі пасланцы,
куды ні глянь — пралескі ўроскід,
абапал сцежкі — дзьмухаўцы.

На радасць усяму ў прыродзе
па свеце крочыць белы май,
нагадвае: «Жывіце ў згодзе —
і там, дзе звіў гняздо адчай,

дзе блёкат хцівасці і злосці
труціў пачуццяў першацвет,
узыдуць кветкі прыгажосці,
якая выратуе свет...»

ЧАРОМХА

Чаму ў цвіцення час кароткі
заўжды мяне хвалюе штосьці?
І для мяне твой пах — салодкі,
як успамін аб маладосці.
Хоць і адчуў я ў ім гарчынку,
калі — зусім яшчэ падлетак —
спаткаў знаёмую дзяўчынку
з букетам першых сціплых кветак.
Ішла яна ў напрамку вёскі,
а ты расла каля дарогі,
і вецер белыя пялёсткі
страсаў і кідаў ёй пад ногі.
Цвілі льняным блакітам вочы.
Цвіла ў равах, жаўцела лотаць.
Крануў мяне пагляд дзявочы
і — неўпрыкмет — дзявочы локаць.
Я з ёй нясмела прывітаўся,
і нейкі час ішлі мы поруч.
З тае пары ў душы застаўся
твой непаўторны пах і горыч...
Дарыў мне потым свет распусны
глыток атруты ў кожнай кветцы —
глыток, якога прагнуць вусны,
а сэрца, быццам птушка ў клетцы,
жыве ўспамінамі, пяшчотай
нязбытных сціплых мар кахання
і ў думках узнаўляе ўпотай
хвіліны першага спаткання.
Таму ў цвіцення час кароткі
заўжды мяне хвалюе штосьці,
і для мяне твой пах — салодкі,
як успамін аб маладосці.

СПАГАДА

Прыпякала. Нерухома, ціха
млявы летні дзень вісеў над полем.
Нават дуб і той ужо ледзь дыхаў,
цёню прагнучы сасмяглым голлем.

Хмарка хвораму паспагадала —
адвяла бязлітасныя промні.
Пад крыло ўзяла — павеццю стала,
і заварушыўся непрытомны.

«Дай дажджу», — прашапацеў.
Ды дзе там!
Вецер падхапіў яе знянацку
і панёс яе над белым светам,
лёгкую ў яго руках — як цацку.

І хоць нават цень яе ледзь бачны
знік ужо за рысай далягляду,
ачунялы дуб ёй шчыра ўдзячны —
не за паратунак, — за спагаду.

30 ВЕРАСНЯ 1990

Сорак дзён і начэй
не заплюшчыў вачэй,
а ў бяссонных тваіх —
і не згледзеў,
як патухла святло...
Крыўдна бачыць было
абыякавасць родных, суседзяў.

Ты хварэла даўно,
і ў той дзень я адно
толькі чуў:
«Дзякуй Богу! Нарэшце!»
Насклікалі кабет.
Гатавалі абед.
А труну
не было каму несці.

Пахавалі аднак.
І хоць сын твой — жабрак,
вер: ён матчыных слоў
не забудзе.
І згадае не раз,
што самога ў свой час
пахаваць нават
некаму будзе.

Бог не ўсім пры жыцці
даў праз пекла прайсці,
як табе,
і памерці — прыстойна.
Цяжкі несла ты крыж
і пад крыжам ляжыш —
спіш цяпер вечным сном...
Спі спакойна.

* * *

Не сумуй, што скончылася лета
і што мне ўжо сэрца студзіць восень.
Светла ў ім, пакуль яно сагрэта
цеплынёй тваіх ка мне адносін.

Як ніхто — я ўпершыню шчаслівы.
Ёсць аб кім і думаць мне, і марыць.
Ёсць любоў, якую час імклівы
ў летуценным сэрцы не састарыць.

Ёсць любоў, і ты жывеш на свеце —
не міраж, не казачная фея.
На здзічэлай — без Хрыста — планеце
ёсць у сэрцы храм свой і надзея.

НАВАЛЬНІЦА

Паблякла сонца, і на лес пануры
лёг раптам цень злавеснага крыла.
І разам з подыхам неспадзяванай буры
затрэсла кроны дрэў і ў нетрах загула,
завыла, загукала навальніца.
Пярун, бы звар'яцелы — свет спалю! —
пачаў хрысціць маланкамі зямлю,
і неба ўдарыла ў званы ў завоблачных званіцах.

Зайгралі на цымбалах чорных хваль
жыты азімыя і яравы палетак.
А на пагорку млявыя, амаль
змярцвелыя, сцяблінкі траў і кветак,
як маці, да грудзей прыціснула зямля.
Пранёсся ўспуджаны віхор, як звер шалёны,
закапалі на дол раскідзістыя клёны
буйной лістотай з пашарпанага галля.

Віхор пранёсся, і ў імгненне вока
з нябёсаў на счарнелыя палі,
на лес, які стагнаў і глуха войкаў,
з такою лютай злосцю дождж паліў,
як быццам нехта зверху з сілай выбіў
дно ў бочцы назапашанай вады.
Тугі струмень умомант змыў сляды
і на пяску фантанам пырскі ўздыбіў.

Сцяна вады — стыхія, у якой
маланкі слепнуць, глухне грукат грому.
Раўчук на час адчуў сябе ракой —
знёс кладку, па якой ішоў я з дому...
Але ўжо дождж крыху свой сцішыў шал.
Яшчэ ў смузе лугоў і ніў абшары,
а ў небе ўжо рассунуліся хмары,
і сонца зверху глянула ў прагал.

* * *

Стаіць, нібыта заварожаны,
лес у вячыстым характве.
На ўскрайку — стомлены, здарожаны —
спіць ветрык у сухой траве.

Плывуць хмурынкі ў золкай просіні.
Туман — як прывід над ракой.
Паўсюль прыкметы блізкай восені,
і ў сэрцы восеньскі спакой.

Няма ні смутку ў ім, ні горычы.
І ліст, пажоўклы без пары,
яшчэ свіціцца, радасць дорачы, —
у німбе гаснучай зары.

Шчаслівы той, каму прызначана —
перш чым надыдзе судны час —
іскрынкай радасці не страчанай
успыхнуць — у апошні раз.

* * *

На хвалях пяшчоты
плыве маё сэрца — не тоне.
У лісціку кожным
і ў кожнай рабінавай гронцы
дрыготкія пробліскі радасці
бачу я сёння,
і светла мне ў зорнай цішы вечаровай
на захадзе сонца.

А заўтра
сланечнікам жоўтым зары
ў заімглёным акенцы
нязгаснага шчасця чакае мяне залатое
жніво і яна,
светлавокая фея ў святочнай сукенцы,—
якую я сёння сустрэць не паспеў,
але заўтра сустрэну затое.

Загадкавы вобраз яе
сярод ночы бязлітасна чорнай
прымроіўся мне,
і яму я ўсміхнуўся спрасоння.
Хачу, каб адбіўся ў вачах яе
свет непаўторны,
часцінку якога
я ў сэрцы адчуў сваім
сёння.

Настане пара паўналецця,
і сталасці плённай настане.
І лета аддасць ёй
свае незлічоныя скарбы.
Зайграе на струнах вясёлкавых промняў світанне,
і ў кроплях звычайнай расы
ярка ўспыхнуць чароўныя фарбы.

Дзень заўтрашні прыйдзе —
зарок маіх мар і здзяйсненняў —

як жнівень, гарачы і хмельны,
як верасень, шчодры,
падорыць мне цэлую вечнасць
бясхмарных імгненняў,
і я прывітаю яго, як жаданага госця:
«Дзень добры!»

* * *

Бачу: прыйшла і стаіць каля ганка
ноч навальнічная з хмарай над дахам.
Неспадзявана раз-пораз маланка
пырскае ў вочы радасным жахам.

Цьмяна паблісквае жытняе поле,
белае ў змроку пранізліва-чорным.
Хмара трымае буру ў прыполе.
Гром б'е ў званы пад купалам зорным.

Гнеў перуновы сэрца не ўспудзіць,
поўнага светлых надзей і пяшчоты.
Вусны і твар апякае і студзіць
свежага ветру пялёсткавы дотык.

Квецяцца ў сэрцы маім прадчуванні:
па-над шляхамі захмараных лёсаў
ранак настане ў сонечным ззянні
адшліфаваных да бляску нябёсаў.

Ноч навальнічная! Сэрцам бяссонным
бачу я светлы востраў крынічны...
І не зайздрошчу тым, каму сёння
соладка спіцца пад гром навальнічны.

* * *

Зноў душу апякае ўспамінам
чырвань лісця на чорнай раллі.
Зноў над краем лясным і раўнінным
клін за клінам ляцяць жураўлі.

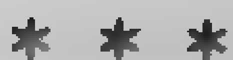
З ціхім сумам калісьці я шчыра
і ўсур'ёз ім зайздросціў: яны
мелі дзесьці свой сонечны вырай —
край, дзе ўдосталь цяпла і вясны.

Іх палохалі снежныя зімы.
Сніўся ў верасні ім белы май.
І хацелася мне ў след за імі
паляцець у той казачны край.

А цяпер толькі горкую ўсмешку
выклікае той даўні ўспамін...
Я стаю, і вачыма — на ўзмежку —
жураўліны праводзячы клін,

чую ў небе іх сумныя крыкі:
ёсць у птушак старонка свая,
але свет перад імі — вялікі,
і яны адлятаюць. А я

маю тут свой куток і ў кутку тым
мушу, сын шматпакутнай зямлі,
зноў і зноў заставацца — прыкуты
лёсам продкаў да чорнай раллі.

Пакінуты дом на вачах старэе.
Не палена ў печы, і сонца не грэе
сівых ад марозу — нібы ў золкім срэбры —
маршчыністых сцен заінелыя рэбры —
бярвенняў, знадворку — парэпаных, шэрых,
знутры — у падцёках на брудных шпалерах.

Няма гаспадыні ў пакінутай хаце.
Жыла адзінока ў ёй хворая маці.
Калі ж і зусім не магла ўстаць на ногі —
адкуль было хворай чакаць дапамогі?
Усё спадзявалася: сын вось прыедзе...
Праз тыдзень яе пахавалі суседзі.

Без дагляду хаце пад гонтам счарнелым
самотна стаяць і глядзець на свет белы
праз вейкі пажоўклых аконных фіранак.
Пахіліцца комін, праваліцца ганак.
Адны толькі ластаўкі, як і спакон, тут
жыць будуць — у гнёздах пад дахам з гонту.

НА МАГІЛЕ МАЦІ

Ты чуеш, маці? Сын з табой гаворыць.
На хвалях дзён я наўздагад плыву.
Абрыдла ў цемры жыць, аднак жыву:
свет мне яшчэ не толькі церні дорыць.

Калі душу ў блуканнях стома зморыць,
прыйду, каб ніцма ўпасці на траву,
або схілю ў жалобе галаву
і рэха скаргу — сэрца ўздых — паўторыць.

О, калі б ты магла ў хвіліну гэту
паслаць мне суцяшэнне з таго свету —
адбыўся б Усявышняй воляй цуд:

лёс адмяніў бы жорсткі свой прысуд,
і я ў жыцці зноў змог бы ўбачыць мэту
і патаемны сэнс зямных пакут.

НА МОГІЛКАХ

Улады тут не мае нават час,
але слядоў няроўнасці не сцерці.
Паўсюль яна суправаджае нас:
і пры жыцці, і нават пасля смерці.

На ўскрайку помнік — іншым не раўня:
граніт, жалеза, мармур шліфаваны
ахвяравала шчодрая радня —
хай кожны бачыць, хто тут пахаваны,
чый тут увекавечаны прэстыж
і прыналежнасць да якой эліты.
А побач з помнікам — драўляны крыж,
і, хоць ён белым ручніком спавіты,
грудок пад ім увесь зарос травой,
дзядоўнік па баках пусціў карэнне.
Стаю над ім з паніклай галавой.
Стрымаць імкнуся гнеў і абурэнне:
навошта, хто з наведвальнікаў тут
накідаў смецця, шкла, старых бляшанак?
Чыя душа ў канцы зямных пакут
апошні тут знайшла сабе прыстанак —
дзе толькі трапяткі, як матылёк,
ручнік, з якім сваволіць вольны вецер,
напамінае — бачны ўсім здалёк —
што ў кожнага з нас ёсць радня на свеце?

СМЕРЦЬ

Васілю Сахарчуку

Зыркім вогнішчам зары над лесам
летні дзень паволі дагараў.
Збіты шпаркім чорным «мерседэсам»
на шашы сабака паміраў.

Ён стагнаў-скуголіў, быццам плакаў.
Ледзьве да абочыны дапоўз.
З горла колеру пунсовых макаў
кроў на рыжую сцякала поўсць.

Адчуваў, што выжыць немагчыма,
але жыў яшчэ і жыць хацеў,
і вільготнымі ад слёз вачыма
моўчкі ў высь пустых нябёс глядзеў.

Позірк прадсмяротны, несабачы,
боль нясцерпны і туга ў вачах...
Я ў тым позірку знянацку ўбачыў
чалавечы — перад сконам — жах.

Смерць была і будзе шматаблічнай,
але кожны ўцяміць пакрысе:
перад рэчаіснасцю трагічнай —
перад смерцю — роўныя мы ўсе...

Ён сканаў, і ў сэрца мне як быццам
упілося вострыё ляза:
так яму балюча стала — біцца,
і з вачэй скацілася сляза.

Шчэ душа не паспела прачнуцца,
а зямля ўжо ўладарна і смела
затапляе паводкай пачуццяў
востраў сэрца майго здзірванелы.

Зносіць смецце, што ўпотай пакрыла
востраў сэрца пластамі здранцвення.
Падмывае той бераг, дзе крыўда
ўвачавідкі пусціла карэнне.

Перажытага прэлае лісце,
ствол засохлага дрэва кахання,
што цвіло тут, буяла калісьці
сном ружовым былых спадзяванняў —

хай вясноваю змые паводкай
тая жыццесцвярджальная сіла,
ад якой так шчымліва-дрыготка —
чую: кроў абуджаецца ў жылах.

Хай світальнае зоймецца ранне
ў ачунялай душы і ў прыродзе.
І хоць раз яшчэ прыйдзе каханне —
як за зімамі вёсны прыходзяць.

ДА АКСАНКІ

Будзе ў кожным доме лад:
хоць яшчэ на свеце шмат
злых дзядзькоў і цётак —
на маёй твая рука
цёплых крыльцаў матылька
паўтарае дотык.
Як рачулка раўчуку,
падаеш ты мне руку.
Гэтак жа, з даверам —
хочаш — я перад табой
расчыню дзівосных мрой
патаемны церам —
церам сонечных надзей?
Іх я ў сэрцы ад людзей
прыхаваў на потым —
калі час хлусні міне.
І, хоць іншыя мяне
лічаць донкіхотам,
залатыя ў сэрцы сны —
вер мне — спраўдзяцца яны.
Прыйдзе разуменне —
дзеля шчасця ўсіх дзяцей:
толькі ў еднасці людзей
іхняе збавенне.
І ў нястачы — памятай:
не бяднейшы родны край
ад чужых амерык.
Трэба толькі захацець —
кожны будзе ўдосталь меці
хлеба і цукерак.
А што ў свеце прыгажосць
і здзяйсненням месца ёсць
велічным, узнёслым,
што зламысным цесна ў ім —
бачна кожнаму і ўсім
дзецям і дарослым.
Хай растане ў сэрцах лёд,
знікне хцівасць і прыгнёт
заадно з прынукай.
Хай цяпло твае рукі
згоды ў сэрцах на вякі
будзе мне зарукай.

ЧОРНАЯ ГОСЦЯ

Лісток пажоўклы ў голлі клёна
ад ветру ўздрыгвае, трымціць.
А ранкам чорная варона
ў мой двор аднекуль прыляціць
і каркне, седзячы на жэрдцы:
«Дар-ма...» І сапраўды — дарма
шукаў ты ў ачарсцвелым сэрцы
той скарб, якога ў ім няма.
І не было. Але пакуль ты
ў няведанні шчаслівым жыў,
крумкач над сэрцам не кружыў
і не азмрочваў цень пакуты
бясхмарны бег бясхмарных дзён
жыцця, якога ў нетрах змроку
зыход трагічны не відзён
няўцямнаму людскому воку...
Няведанне ратуе нас —
дае нам жыць і спадзявацца,
але такі прыходзіць час,
што ўжо няма куды дзявацца
ад жудаснага адкрыцця,
калі знянацку — таямнічы
ў тваіх вачах — падман жыцця
ў пачварным паўстае абліччы.

ЧОРНЫ КОТ

Як ветрык, ён адначасова ўсюды.
То круціцца на месцы, як ваўчок,
а то знарок, нібыта з перапуду,
як апантаны кінецца наўцёк.
Падыдзе збоку — на сябе ў люстэрку
глядзіць: няўжо ён сапраўды такі?
Скамечаную кінь яму паперку —
парве з уяўнай злосцю на шматкі.
Такі заўжды ў яго настрой — мажорны.
Ён непаседа і кумір дзятвы.
Няўцям яму, што ён, як вугаль, чорны,
як ноч, увесь — ад лап да галавы.
Спаткаць такога — дрэнная прыкмета:
пашчасціць, не пашчасціць — як каму,
але найперш расплачвацца за гэта
так ці іначай суджана яму...
Стракаты свет яго нясцерпна вабіць
вясёлкай светлых колераў жыцця.
Гуллівы ён і бесклапотны — мабыць,
таму, што сам пакуль што, як дзіця,
шчаслівы, што жыве, што нарадзіўся.
А ўжо гвалтоўны свет з яго ярмом
бязглуздых звычаяў распарадзіўся,
з якім яму ў жыцці ісці кляймом.

* * *

Ранкам клён зялёны на маім падворку
дзіўную з лагодным ветрам вёў гаворку:
«Дружа мой крылаты! Ветру хутканогі!
Бачыш: там на ўскрайку лесу, бліз дарогі,
расцвіла чаромха ў вэлюме вясельным?
Прыляціш — напоіць гаркавата-хмельным
водарам пялёсткаў, белых — як сняжынкі,
што ўсыпаюць пухам сцежкі і сцяжынкі...
Ты з ёй прывітайся, ты з ёй пазнаёмся.
Скаргу майго сэрца перадай чаромсе.
Соладка ў палоне мар і летуценняў
дзён чакаць пагодных, а ў пару цвіцення
я ўдвая самотны. Крыўдна мне і горка
пазіраць удалеч са свайго падворка
на яе ў святочным, сонечным убранні,
аб нязбытным з ёю марачы спатканні.
Бо хоць і даўно я да яе імкнуся,
ды такі ўжо лёс мой: з месца не скрануся...
Папрасі, скажы ёй, сціплай і нясмелай:
хай мне хоць хусцінкай памахае белай».

* * *

Памяць сэрца — крыніца пакут невычэрпных,
успамінаў аб страчаным шчасці нясцерпных.

Зыркай восеньскай знічкай ты цемру рассекла —
каб асляпляе сэрца зноў кінуць у пекла.

Праціінае душу крыўд атрутнае джала,
і шкада зыркай знічкі, што ў цемры прапала...

СОН

Ад пяшчотнага дотыку
першых сонечных промняў
я прачнуўся на досвітку
і адразу ж успомніў —
хоць яшчэ карагодзіла
ў млявых думках спрасоння:
да мяне ты прыходзіла
ў сне, што сніўся мне сёння.

Завітала, нябачная,
ты ў мой дом без прынукі,
і з пяшчотай, удзячны, я
цалаваў твае рукі,
шчочкі, вочы смяшлівыя,
вуснаў пругкую мякаць.
І такі быў шчаслівы я,
што хацелася плакаць.

Успамінам сагрэтае
ў дзённых клопатаў прозе
пачуццё ўва мне гэтае
яшчэ доўга не пройдзе.
Будзе соладка марыцца:
што, калі неўзабаве
з намі ўсё гэта здарыцца
ўжо не ў сне, а на яве?

* * *

O лёс мой! Выказацца дай!

А.Каско

Адбіў сабе дзялянку і кашу.
Спынюся, калі ўсю дарэшты выкашу,
калі свой смутак, боль — сваю душу
камусьці роднаму і ўсяму свету выкажу.
А як не дасць мне выказацца лёс
і даўняй мары здзейсніцца не суджана,
знямоглы я ўпаду на свой пракос
і адпачну на ім душой натруджанай.

УСМІХНІСЯ

Што ў нябачных сэрца сховах
тоіш ты на самым дне,
цяжка выказаць у словах —
лепей усміхніся мне
і пра ўсё, што ў сэрцы тоіш,
здагадацца мне дазволь.
Словам рану не загоіш,
а ўсміхнешся — пройдзе боль,
і ў вачах растануць рэшткі
даўняй крыўды і маны,
пацяплеюць ад усмешкі,
запраменяцца яны
невымоўным, безгалосым,
патаемным пачуццём...
Над маім няпростым лёсам,
над скалечаным жыццём
ты ўзышла зарой світальнай,
апаліла мне душу.
Я ў сабе свой боль нашу
і нічога не прашу,
толькі ўсмешкі даравальнай.

САНЕТ I

Чаўном з-за лесу сонца выплывала,
ахутанае ранішняй імглой.
З нябёсаў коўдру зорных сноў зрывала,
сцірала з сэрцаў цень санлівых мрой.

Дзень скончыўся, і згасла за гарой —
пайшло туды, дзе ўчора начавала.
Ноч напаўзла, як чорная навала,
ды небакрай гарыць яшчэ зарой.

З табой мне сонечна было ўвесь дзень,
а без цябе на сэрца лёг, як цень,
адчай і тчэ ў ім цемры павуціну.

Але застаўся ў ім яшчэ адзін
нязгасны, яркі пра цябе ўспамін,
і светла ў ім яшчэ — ад успаміну.

САНЕТ II

Жахлівы сон адразу нас разбудзіць —
усхвалявана сэрца б'е ў званы,
і доўга потым успамінам студзіць
душу той, перажыты, жах начны.

Калі ж ёй радасныя сняцца сны,
прачнуцца кожны раз душа марудзіць —
каб іх вясёлкавы настрой не спудзіць,
каб і на яве сніліся яны.

Каханне — гэта светлы сон душы,
які калісьці мне ў начной цішы
надоўга вобраз твой навеяў мілы.

Я знаю: сон той скончыўся даўно,
і ўжо мне ранак стукае ў акно,
а я прачнуцца ўсё не маю сілы.

* * *

Грэх сарамлівы і шчасце бязгрэшнае
ў цесным двух сэрцаў зліцці,
радасць уяўная, гора няўцешнае
побач ідуць у жыцці.

Хітры з няхітрага кпіць, а не ведае,
не ўсведамляе таго —
здарыцца — здрада, адчай і трагедыя
не абмінуць і яго.

Прагнуў я з праўдай жыцця пазнаёміцца,
выкрыць ягоны падман,
дык перад Богам чаго мне саромецца
сэрцу нанесеных ран?

Бачыў, як раніцай сонца ўзыходзіла,
як напаўзала імгла.
Верыў, трываў — покуль сэрца знаходзіла
ў цемры хоць кроплю святла.

Кроплю надзеі! Не трэба мне лішняга.
А без яе не магу
нават аб смерці маліць Усявышняга,
перад якім не ілгу.

* * *

Асенні ліст не ведае таго,
што з ветрам жартачкі — не для яго.
Ты чуеш, як маё трапеча сэрца
пад ветрам позірку халоднага твайго?

* * *

Чакай: калі ў дажджлівы сумны дзень
нарэшце выгляне пад вечар праз аблокі
і раптам адлюструецца ў вадзе
блакітных лужын твар зары пунсавашчокі;
калі здалёк на ўсходзе бачныя ледзь-ледзь
пачнуць патроху хмаркі ружавець,
і неба, у якога шэры твар быў,
зайграе ўсплёскам свежых колераў і фарбаў,
і ў кроплях заблішчыць расплаўленая медзь, —
тады ты выйдзеш на дажджом абмыты ганак,
і ўмомант ад маршчын разгладзіцца чало;
скупы на радасць быў захмараны твой ранак,
затое вечар — шчодры на святло.
На схіле дня яно вяртаецца, як рэха
світання, да пары схаванага ў імгле,
і ёсць для сэрца ў тым запозненым святле
і радасць, і салодкі сум, і боль, і ўцеха.

Зноў з-за хмаркі выплыў месяц,
а ў вачах і сэрцы — змрок.
Бляск фальшывы не ўваскрэсіць
і не вылечыць твой зрок.

Тым, хто ў ноч — у ёй, бясконцай,
усляпую ідучы —
цэлы век не бачыў сонца,
цяжка зрок свой зберагчы.

Так яно, бадай, і лепей:
невідушчаму лягчэй.
У начы, бы ў цёмным склепе,
лепш зусім не мець вачэй...

Адхінаю ўбок фіранку:
цемра — чорны сплаў свінца.
Толькі б дачакацца ранку —
не аслепнуць да канца.

РАНАК У ЛЕСЕ

Пранік прамень святла ў лясныя нетры,
пазаганяў у дуплы шэрых соў.
У кронах дрэў прачнуўся лёгкі ветрык
і дружны хор птушыных галасоў.
Ноч прэч наўскоч пабегла без аглядкі,
прачнуўся лес, і — хоць славутым не радня —
асіна й тая запляскала ў ладкі
дрыготкім лісцейкам сваім — у гонар Дня.

Адна Яліна сумная стаіць.
Пыхлівы Дуб рашыў з яе пакпіць:
«Чаго надзьмутая стаіш, кісейная паненка?
Чаму не радуешся сонцу, адшчапенка?»

«Не для мяне яно, — адказвае Яліна, —
калі ўзыходзіць, ззяе ў вяршалінах
высокіх самых і магутных дрэў, а ўдзень
ты, як заўсёды, свой раскінеш цень,
і сонца я ўсё роўна не пабачу.
І хоць прывыкла я: не скарджуся, не плачу —
не мне яно прамень свой шчодры шле...»

На момант цар лясны задумаўся, але,
збянтэжаны і здзіўлены бясконца,
наўрад ці ён галоўнае спасціг —
што не для ўсіх прыносіць радасць сонца,
калі яно ўзыходзіць не для ўсіх.

ГОЛАС

«Былі, вядома, перагібы, хібы.
Былі злачынствы: факты — рэч упартая.
Але навошта варушыць архівы —
прызнала ўсе свае памылкі партыя.

Прызнала і сваім прызнаннем шчырым
зняла з сябе віну: такі быў час...
А той, хто шлях свой скончыў у Сібіры —
не мы яго, дык ён бы знішчыў нас.

«Лубянка! Курапаты! Калыма!» —
крычаць на мітынгах да хрыпу ў горле.
Але ж ніякіх доказаў няма:
архівы зніклі, сведкі ўсе памёрлі.

Пара ўсвядоміць, хто сапраўдны вораг.
А крыкуны — ім што? Яны ўзахлёб
на ветэранаў, на старых і хворых
наўмысна ўзводзяць увесь час паклёп.

Ды ў рэшце рэшт, як і ў мінулы раз,
патроху схлыне гэты шал эмоцый,
і партыя заступіцца за нас
і ўдарыць па крыўдзіцелях штомоцы.»

* * *

Годзе мудраваць: дачка хлусні —
канчатковай ісціны бясспрэчнасць.
Праўду знаюць толькі камяні.
Ім аб ёй напамінае Вечнасць.

Мозг у чалавека не такі:
згустак болю — кожная ў ім жылка.
О, пранесеная праз вякі
прыкрая і шкодная памылка.

Розум! Ён жа першы б'е ў званы:
адкрыццё зрабіў. А гэта значыць —
цудаў стала менш. Але ж яны
побач з ім! Ды розум іх не бачыць.

Ён жа ў час няўпэўненасці іх
выдумляе сам у паняверцы —
без душы і без удзелу тых
сіл, што Нехта ўклаў у нашы сэрцы.

* * *

...хай сны юнацтва
двойчы не прысняцца —
я ўдзячны ім: яны дапамаглі
хоць трошкі над самім сабой падняцца,
не адрываючыся ад зямлі.

УВОСЕНЬ

Вецер сцежку згубіў —
прыпыніўся на ўзлеску і вобмацкам
разграбае лістоту,
шукаючы нешта ў траве.
А высока над лесам
крыштальна-празрыстае воблака
велізарнаю белаю крыгай
з усходу плыве.

Не пакінуўшы следу,
дакладней нябачнага скальпеля
сінь нябёсаў шкляных
па-над шэрай смугою балот
клін рассек жураўліны,
і з воблака раптам закапала —
усяго толькі некалькі кропляў,
халодных як лёд.

Крывяню сабе вусны
калінавай ягадай спелаю.
П'ю ляснога паветра
духмяны смалісты настой.
І ўплятае мне восень
яшчэ адну нітачку белую —
урачыстага смутку —
у мой жураўліны настрой.

САМАГУБЦЫ

У проціборстве сіл дабра і зла
тупы інстынкт цярплівасці жывёльнай
не спрацаваў — душа перамагла,
і суджана ёй стаць, як птушцы, вольнай.

Адрынула бязлітасны дыктат.
Ляціць і не баіцца Боскай кары:
хай жорсткі лёс, яе адвечны кат,
шкадуе аб упушчанай ахвяры!..

Уцеклых не ў выратавальны сон,
а ў Вечнасць, у якой свае законы,
іх возьме Ноч пад зорны парасон
і зберажэ ад глуму іх імёны.

ШАХМАТЫ І ЖЫЦЦЁ

Поле чорна-белай рэчаіснасці:
дошка шахматная — фон жыцця.
Як жа не згубіцца, як сваіх знайсці,
калі ты адзін, без прыкрыцця?

Выжыць і не страціць дабрачыннасці
ў гэтым тлуме шахматных віхур?
Надта ўжо няроўныя магчымасці
у амаль аднолькавых фігур.

Добра побач з каралём наверсе
ў прыкрыцці дружыны баявой.
Добра быць сланом, яшчэ лепш — ферзем —
той сабе гуляе па крывой.

Ці канём, які заўжды гатовы
па загаду з пенай на губе
і сягаць наўпрост цераз галовы,
і таптаць слабейшых за сябе.

Ты ж паспачувай звычайнай пешцы,
што заўжды трапляе ў лік ахвяр,
той, якую шахматысту ў спешцы
не шкада падвесці пад удар.

ЗОРКА РАДАСЦІ

(вянок санетаў)

Г.С.

Тебе одной плету венок.

С. Ясенін

I

Сэрца ў цемры дарогу знайшло
і лунае ў бясхмарнай сінечы.
А дагэтуль няўцямна жыло
ў падсвядомым чаканні сустрэчы,
ад якой свой узлёт пачало...
Безліч мар увасобіла ў нечы
гожы твар, палахлівыя плечы,
бляск вачэй праз аконнае шкло...
«Хто ты? Чым так душу ўсхвалявала?
І адкуль тая радасць мая?»
Першай кветкай пад спеў ручая,
першым громам вясна мне гукала:
«Як адкуль? Гэта ж мара твая
сярод зорак сваю адшукала».

II

Сярод зорак сваю адшукала —
так я потым санет свой пачаў,
а тады ўсхвалявана маўчаў —
слухаў: ты ў маім сэрцы — світала.
Шкадаваў, што так выпала мала
для знаёмства хвілін і падстаў...
Нават — хто ты, адкуль — не спытаў,
сэрца ж сэрца адразу пазнала.
І хоць варта прадбачыць было:
крыжам лягуць, разыдуцца сцежкі —
зерне радасці ўсё ж прарасло,
і сумненняў развеяла рэшткі
шчырасць позірку, шчодрасць усмешкі.
Дзякуй, дзякуй табе за святло.

III

Дзякуй, дзякуй табе за святло
і ў душы і ў няўтульным Сусвеце...
За ўсё лепшае тое на свеце,
што было і чаго не было.
І хоць сэрца спачатку ў сакрэце
ад цябе свой настрой берагло,
не сляпое — усё ж не магло
не заўважыць, што ёсць нехта трэці —
шчаслівейшы; яму, а не мне
ты ўжо ўсё, што магла, абяцала,
і што сам я па ўласнай віне
плыў кудысьці, бы ў казачным сне,
а надзея той сон вартавала
і ў адчаі душу саграваАа.

IV

Што ў адчаі душу саграваАа?
Мо ўсяго толькі ўсмешка адна?..
А між тым прад вачыма сцяна
непазбежнасці раптам паўстала.
Ці то з сэрцам знарок жартавала
чараўніца пачуццяў вясна?
Ці не ў час завітала яна?
У прыродзе такое бывала:
калі восень на кожным лісце
ўжо аўтографы ўсім раздавала,
раптам яблыня зноў зацвітала —
вяне ліст, а яна ўсё цвіце,
покуль вецер той цвет не змяце
дзён мінулых лістотай апалай.

V

Дзён мінулых лістотай апалай
не прыкідае час тых падзей,
што запалі мне ў сэрца трывала
разам з крыўдай — атрутай надзей.

Прыкмячаў: з цягам часу радзей
і ўсё менш мне ў жыцці шанцавала,
і баяўся пачуць ад людзей:
«Лёс жыцця яго склаўся няўдала...»
Покуль ваша вяселле гуло,
я з самотай заручыны справіў.
Выпіў з ёй. Свет мяне не цікавіў —
пачуццё адзіноты гняло...
Лёс апошнюю кропку паставіў...
Золкім снегам шляхі замяло...

VI

Золкім снегам шляхі замяло.
Доўга ў сэрцы ўладарыла сцюжа.
Спрабаваў я разблытаць сіло;
раіў сам сабе: мудрым будзь, дружа,
не твая гэта белая ружа...
І патроху ў душы пачало
праясняцца. Лёс хмурыў чало,
ды нядоўга і цiснуў не дужа,
а сустрэліся — зноў усплыло
перажытае. Зноў на паверхні,
што хмяліла, а потым гняло,
прагучала: «Прабач» і «Павер мне...»
Зерне радасці — кволае зерне,
але ў сэрцы ізноў ажыло.

VII

Але ў сэрцы ізноў ажыло —
нагадала самотнаму, хто я —
шчасце ў думках быць побач з табою
аднавіла і пераўзышло
ўсе мае спадзяванні. Без бою
за былое рэванш узяло.
Забуяла ў душы, зацвіло —
ты ўзышла ў ёй нязгаснай зарою.

Сам я з сэрца таму толькі змог
вырваць крыўды смяротнае джала,
што ты сціпласць майго ашчаджала
пачуцця — каб не зблытаць дарог,
каб я чыстымі ў сэрцы збярог
зорных мар і ўспамінаў нямала.

VIII

Зорных мар і ўспамінаў нямала
застаецца ў душы назаўжды.
Іх мне ў дні адзіноты хапала.
Іх, як скарб, я нясу праз гады
мо таму, што ты мне спачувала,
калі чэз я ў палоне бяды —
можа, ты мне ў самоце тады
гэтым самым душу ратавала
і знайшла ў маім сэрцы жытло.
І калі я адзін сярод ночы —
лёс кахання майго — не сірочы:
хай два жыцці ў адно не звяло —
ды яно прасвятліла мне вочы,
рэшткі крыўды распаліся ў тло.

IX

Рэшткі крыўды распаліся ў тло.
Веру яве, якая не гіне.
Гэта значыць, каханне было,
ёсць, і будзе, і нас не пакіне,
будзе кветкай цвісці ва ўспаміне.
Можа, возьме яшчэ пад крыло...
Калі ў хвалях раз'юшанай плыні
злосна выла, гудзела, раўло,
калі човен мой вабіла дно,
калі плыў без руля і матора
і варожым здавалася мора,
над якім нават зор не відно —
зноў вярталася ў думкі яно,
і святлеў далягляд і прастора.

X

Пасвятлеў далягляд, і прастора
неабсяжнасцю радуе зрок...
Бачу — сэрцам — той дзень і той горад,
дзе спаткаў я цябе незнарок.
Твой ад'езд... Твой няўпэўнены крок...
Ціхі сум у вачах і пакора...
Еднасць душ, і ні кроплі дакору...
Расхінаючы ранішні змрок,
твой цягнік выплыў з-за семафора...
Вобраз твой — Маці Боскай абраз —
неўміручы — не счэз і не згас,
ува мне ён такі ж, як і ўчора,
і здалёк — праз аддегласць і час —
усміхаецца мне ясназора.

XI

Усміхаецца мне ясназора
незадымлены мой далягляд.
На раўніне жыцця кожны ўзгорак
непаўторнасцю лашчыць пагляд.
Не хачу я шукаць сярод зорак
іншай роднай душы — наўздагад:
хісткіх кладак і прывідаў шмат
тоіць цемрай прасмолены морак...
Тут заўжды, побач з сэрцам, каханне —
кожны дотык праменіць святло.
Неўпрыкмет іншы змест набыло
і сапраўдны свой сэнс існаванне,
і на схіле жыцця, як світанне,
пачуццё замірэння прыйшло.

XII

Пачуццё замірэння прыйшло
з цэлым светам, з людзьмі, з гэтым лёсам.
Без яго мяне ўраз апякло,
а цяпер хоць на вогнішча босы.

Што мне з ім небяспечныя плёсы!
Я вяслую ўсім бурам назло!
Хай глядзяць, хай зайздросцяць нябёсы:
я надзейнае маю вясло!
Хай мне будзе мой вопыт апорай.
Ці ж я сёння дазволю сабе
над мінулым схіляцца ў журбе,
як ратай над няўдалай разорай?
Ноч — я ў думках лячу да цябе,
і не страшны мне цемра і гора.

XIII

І не страшны мне цемра і гора,
і няўзнак мне, што мала сяброў.
Ёсць святло і ў імгле вечароў:
б'е фантанам на захадзе ўгору —
пырскі сыплюцца ў нетры бароў —
апаўдня цень хаваецца ў норы,
а ўначы свецяць месяц і зоры —
што ім прывідны бляск ліхтароў!
І нязгасны твой вобраз — як сонца,
што ў захмараным сэрцы ўзышло...
І, хоць болем наскрозь працяло
і ўявілася цемра бясконцай, —
носьбіт сонца, яго абаронца, —
сэрца знойдзе і ў цемры святло.

XIV

Сэрца знойдзе і ў цемры святло.
Прыгадай, калі смутак нахлыне —
не адна ты ў жыццёвай пустыні...
І, хоць рэха тых дзён адгуло, —
тут, у сэрцы, дагэтуль не стыне
слоў тваіх развітальных цяпло...
Як ні гне нас адвечнае зло —
сэрца сэрца ў бядзе не адрыне.
Свет яшчэ не дарэшты сапсуты.
Перажытае плён свой дало —

каб нікому не крыўдна было,
каб заўжды быў твой голас пачуты,
каб, да зор ідучы праз пакуты,
сэрца ў цемры дарогу знайшло.

Магістраль

Сэрца ў цемры дарогу знайшло —
Сярод зорак сваю адшукала.
Дзякуй, дзякуй табе за святло,
што ў адчаі душу саграվала.
Дзён мінулых лістотай апалай,
золкім снегам шляхі замяло,
але ў сэрцы ізноў ажыло
зорных мар і ўспамінаў нямала.
Рэшткі крыўды распаліся ў тло,
пасвятлеў далягляд, і прастора
усміхаецца мне ясназора.
Пачуццё замірэння прыйшло.
І не страшны мне цемра і гора —
сэрца знойдзе і ў цемры святло.

ПАЭМА БЕЗ НАЗВЫ

I

Пахіснуўся мой дух,
і абрыдла жыццё,
у якім нават двух
родных сэрцаў зліццё
не ратуе ад здрад,
ад няўклюднай маны,
ад знаходак і страт,
ад уласнай віны.
І тады я рашыў:
каб ад болю ўцячы,
кіну ўсё, чым я жыў,
выйду з дому ўначы
і пайду ў белы свет.
Выйду ў цёмную ноч
для чужых неўпрыкмет
хітрых позіркаў воч.
Так хутчэй адбаляць
раны сэрца майго,
бо тады мне губляць
больш не будзе чаго
і каго так любіў...
Дзе ён, дом і сям'я?
І ў адчаі зрабіў
так, як вырашыў, я.

II

Ці то снег, ці то град
біў крупінкамі ў твар.
Крочыў я наўздагад —
прэч ад спрэчак і свар,
ад самога сябе,
ад жыццёвай нуды —
з торбай крыўд на гарбе —
і не помніў, куды.
Мне ўсё роўна было,
у які бок ісці.

Зблытаў з цемрай святло
і не знаў, як знайсці
тую мэту, з якой
выбраў я гэты шлях —
там, дзе мост над ракой
на бетонных слупах.

III

І пад ветру выццё
чуў я часам, бы ў сне:
то адстане жыццё,
то дагоніць мяне.
Я то ўперад, то ўбок.
І стаміўся зусім.
А жыццё — ні на крок.
Сам я ўвесь час аб ім
нёс у сэрцы парыў
і ў дарозе, адзін,
сам з сабой гаварыў.
І гучаў мне ўвушшу
дзіўны голас Яе.
Ён вярэдзіў душу,
блытаў думкі мае.
«Уцякаеш — чаму?
Столькі ў свеце дарог!
Хіба к сэрцу майму
шлях знайсці ты не мог?
Дык вярніся, суцеш.
Хоць калі, праз гады.
Ад мяне не ўцячэш.
Я ў табе назаўжды...»

IV

Гэта ты, гэта ты —
боль мой, крык і адчай.
За сабой я масты
ўсе спаліў, выбачай.
Нават попел і той

вецер здзьмуў і разнёс.
Як не здолееў з табой —
сам свой вырашу лёс...

V

Зданню ў зрэнках вачэй
паўставаў шэры мост.
Да яго я хутчэй
скіраваўся наўпрост.
Але мост быў не той,
як я думаў спярша.
Той вісеў над ракой,
а пад гэтым — шаша.
Па шашы той плыве
караван легкавых.
І гудзе, і раве,
рэжа сэрца і слых...
Не згадаю, калі
на той мост я ўзышоў.
Толькі ўжо на зямлі
сам я труп свой знайшоў.
Быў скрываўлены ён
і нібыта чужы —
гэткі, быццам спакон
не было ў ім душы.
Зніклі ў ім боль і гнеў.
Апусцела турма...
Мёртвы, я зразумеў
што мяне больш няма.

VI

Ды існую ўвесь час
і не ўмею старэць,
як той боль, што ўжо згас,
не прымусіш гарэць.
Стаў відушчым сляпы
лепей слухаць і чуць.
Любых броваў сярпы

ў зман мяне не ўвядуць —
ані ў радасць, ні ў злосць,
бо ўсё бачнае — тлен.
І сама прыгажосць
ста траянскіх Гелен
не прымусіць мяне
ўпасці ў бездань пакут
і скуголіць на дне.
Толькі Боскі прысуд
мае права душу
пакарыць, пакараць...
Я ў яго не прашу
мне мой грэх дараваць.
А што ў целе маім —
мёртвым — сэрца няма,
як ніхто, ты ва ўсім
вінавата сама:
разам з целам яно
на вясковых кладах
пахавана даўно
і распалася ў прах.
Доля горкай віны
ёсць у тым і твая, —
што за грэх твой зямны
пакараны быў я.

VII

І хоць бачу цябе
я ў абдымках чужых,
а душу не скрабе,
не ўдарае пад дых
горыч крыўды сляпой:
разумею, каму
ты належыш. Душой —
мне. А целам — яму...
Але ж ён — толькі госць.
Што чужому твая
ўся душы прыгажосць:
ён спакусіць, а я —
целам лёгшы ў зямлю,

чым цябе спакушу?
Толькі тым, што люблю
позірк твой і душу,
бо душа ў ёй мая
адшукала радню.
Ты ўцякла, але я
зноў цябе даганю.
Я прыйду ў твае сны,
калі сэрца не спіць
і ад чараў вясны
ў ім дрыготка шчыміць
памяць нашых былых
незабыўных сустрэч,
тых сустрэч, ад якіх
не ўцячэш ты ўжо прэч.
Я ўвесь час за табой
пазіраю ў цішы
зрокам прывідных мрой
і вачыма душы.

105 -91

Развітанне

Ірдзее ў небе чырванню зара,
Гусцее змрок. Туман плыве над пожняй.
Прабіў наш час — развітвацца пара.
Нацешымся ж хвілінаю апошняй!..

„Падман жыцця, — сцвярджалі мудрацы, —
на сон душы асляпленай падобны."
Мы ўвесь час крочым побач, а ў канцы
ўсё роўна ў кожнага свой шлях, асобны.

Прачнёмся, і разыдуцца шляхі.
І горкім будзе момант абуджэння.
Ты мне прабач, даруй мае грахі,
а я табе скажу: „Да пабачэння".

Ідзі. Шукай уцех. За слодыч іх плаці
пакутамі, пакуль не надакучыць.
Сустрэнемся мы ў іншым тым жыцці,
дзе нас з табой нішто ўжо не разлучыць.

РАЗВІТАННЕ

Ірдзее ў небе чырваннню зара.
Гусцее змрок. Туман плыве над пожняй.
Прабіў наш час — развітвацца пара.
Нацешымся ж хвілінаю апошняй!..

«Падман жыцця, — сцвярджалі мудрацы, —
На сон душы аслепленай падобны».
Мы ўвесь час крочым побач, а ў канцы
ўсё роўна ў кожнага свой шлях, асобны.

Прачнёмся, і разыдуцца шляхі.
І горкім будзе момант абуджэння.
Ты мне прабач, даруй мае грахі,
а я табе кажу: «Да пабачэння».

Ідзі. Шукай уцех. За слодыч іх плаці
пакутамі, пакуль не надакучыць.
Сустрэнемся мы ў іншым тым жыцці,
дзе нас з табой нішто ўжо не разлучыць.

ПРЫГОЖЫ ВЕРШ

Верш прыгожа ўспыхнуў, і на крок
змрок спалохана хіснуўся ўбок.
Свет набыў дзівосныя адценні.
Але толькі на адно імгненне:
верш прыгожа ўспыхнуў і згарэў
феерверкам асляпляльных промняў
і нікому сэрца не сагрэў,
і ніхто нічога не запомніў.

Змест

Шаноўныя чытачы!

Дзякуючы дабрачыннай акцыі многіх беларускіх пісьменнікаў і прыхільнікаў паэзіі, а таксама мясцовай адміністрацыі, чымі намаганнямі былі сабраныя неабходныя матэрыяльныя сродкі, на могілках у вёсцы Федзькавічы Жабінкаўскага раёна будзе пастаўлены помнік паэту Васілю ГАДУЛЬКУ.

Кожны, хто далучыўся да акцыі, у знак удзячнасці атрымае асобнік гэтага выдання.

Спадзяёмся, што і надалей будзем трымацца адзінства і згуртаванасці ў вырашэнні нацыянальных набалелых пытанняў.

Маем надзею, што, чытаючы гэтую кніжку, аматары краснага пісьменства пераканаюцца, што паэзія Васіля Гадулькі вартая шырокай увагі грамадскасці і нашай пашаны да жыцця і творчасці паэта.

Літаратурна-мастацкае выданне

ГАДУЛЬКА Васіль Уладзіміравіч

ГОЛАС

Зборнік

Рэдактар *В. Б. Спрынчан*
Мастацкі рэдактар *В. П. Калінін*
Тэхнічны рэдактар *А. А. Губар*
Карэктар *М. І. Гусева*

Падпісана да друку 18.05.04. Фармат $84x90^{1}/_{32}$. Папера афсетная. Гарнітура Літаратурная. Ум. друк. арк. 5,60. Ул.-выд. арк. 4,30. Друк афсетны. Тыраж 1000 экз.

Зак. 324

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Литература и Искусство»
Ліцэнзія ЛВ № 570 ад 23.10.2002.
220075, Мінск, вул. Захарава, 19

Друкарня ЗАТ «Юніпак».
Ліцэнзія на паліграфічную дзейнасць
№ 02330/0148762 от 30.04.2004.
Вул. Кастрычніцкая, 19, Мінск, 220030, Рэспубліка Беларусь

Гадулька В.

Г13 Голас: Зборнік / Васіль Гадулька; уклад. Л. М. Галубовіча. — Мн.: Лит. и Искусство, 2004. — 128 с., іл.

ISBN 985-6720-08-7.

Гэтае арыгінальнае літаратурнае выданне — даніна памяці таленавітаму берасцейскаму паэту Васілю Гадульку (1946—1993). Першая частка кніжкі складзеная з успамінаў сяброў, знаёмых і калег па пяры. Другая — выбранае з паэтычнай спадчыны Васіля Гадулькі.

Выданне разлічанае на неабыякавых і абазнаных прыхільнікаў айчыннага краснага пісьменства.

УДК 821.161.3-1
ББК 84(4Бел)5